

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MOJCA INKRET

Mentor: red. prof. dr. Bogomil FERFILA

Somentor: doc. dr. Jernej PIKALO

ENOPARTIJSKI SISTEM LR KITAJSKE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

*Moja zahvala je podarjena vsem, ki so v teh letih študija
verjeli v moje zmožnosti in posamične uspehe.*

*Posebej se želim zahvaliti svoji družini za razumevanje in
podporo ter mentorju in somentorju, ki sta me usmerjala pri
izdelavi diplomskega dela in mi pomagala s koristnimi napotki.*

KAZALO

UVOD

1. METODOLOŠKI OKVIR	8
1.1. CILJ IN PREDMET RAZISKOVANJA	8
1.2. HIPOTEZE	8
1.3. UPORABLJENE METODE IN TEHNIKE	8
2. TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
2.1. RAZVRSTITEV POLITIČNIH SISTEMOV	10
2.2. IDEOLOŠKI KONCEPTI	11
2.2.1. Komunistična komponenta v kitajski ideologiji	13
2.2.2. Socializem kot družbeni sistem	16
2.3. POJEM POLITIČNE STRANKE	20
3. PREDSTAVITEV NOVEJŠE POLITIČNE ZGODOVINE LR	
KITAJSKE	24
3.1. DRŽAVA	24
3.2. DOSEŽKI POLITIČNO-EKONOMSKE REFORME V »VLADAVINI« DENG XIAOPINGA IN JIANG ZEMINA	25
4. IDEOLOŠKA OPREDELITEV LR KITAJSKE	30
4.1. NARAVA IN OZADJE KITAJSKE POLITIKE:	
Tradicionalni vzorci državne oblasti	30
4.2. MARKSIZEM-LENINIZEM, MISELNOST MAO ZEDONGA ALI TEORIJA DENG XIAOPINGA?	33
4.3. KONCEPT TEORIJE »TREH PREDSTAVNIŠKIH VLOG«	37
4.4. SOCIALIZEM S KITAJSKIMI POSEBNOSTMI	37
5. KOMUNISTIČNA STRANKA KITAJSKE	40
5.1. O KOMUNISTIČNI PARTIJI	41
5.2. GLAVNE IDEOLOŠKE SMERNICE IN FUNKCIJE KPK	43
5.3. ORGANIZACIJA KPK: Organi stranke in njihove pristojnosti	47
5.3.1. Osrednje partijske organizacije	49
5.3.2. Lokalne partijske organizacije	54

5.3.3. Partijske organizacije na osnovni ravni	55
5.4. ČLANSTVO IN KADRI V PARTIJI	57
5.4.1. Vodilne skupine partijskih članov	60
5.4.2. Razmerje med partijo in mlado ligo	61
5.5. PARTIJSKA DISCIPLINA	61
5.5.1. Organi za disciplinski nadzor	62
5.6. RAZMERJA MOČI IN VPLIV STRANKE PRI OBLIKOVANJU POLITIK	64
6. ZAKLJUČEK	69
7. LITERATURA	73
8. PRILOGE	76

SEZNAM KRATIC

KPK	Komunistična stranka Kitajske ali partija
CK KPK	Centralni komite komunistične partije Kitajske
BDP	Bruto družbeni prihodek
LOA	Ljudska liberalna armada ali liberalna vojska

UVOD

Diplomsko delo je produkt avtoričinega zanimanja za kitajski politični sistem, konkretnije enopartijski sistem Ljudske republike Kitajske, kar sam nakazuje, da gre za prisotnost ene same stranke na oblasti. Čeprav so osrednja tematika političnih znanosti največkrat politične ureditve in razlikovanje med demokratičnimi in nedemokratičnimi ureditvami, politični sistem Kitajske ni aktualen predmet raziskovanja v politični znanosti v Sloveniji, ampak je bolj predmet raziskovanja političnih znanosti zunaj Republike Slovenije. Politični sistem kot tudi vsak drug družbeni sistem vsake države je v svoji stvarni (neznanstveni modelski) podobi enkratni, neponovljiv in tako kot celotna družba ves čas spreminjajoč (Ferfila in Kovač, 2000: 15).

Prve oblike sistema kitajske oblasti je moč zaslediti z nastopom prve »pravne šole« (legisti) v 4. st. pr. n. št., kasnejši razvoj se nadaljuje s centraliziranimi državnimi teorijami filozofa Han Feizijeve in z avtokracijo QinShi Huangdija (3. st. pr. n. št.). Ti modeli sistema oblasti še imajo vedno velik vpliv na sedanjo oblast (Harper *et al.* 2002). Ljudska republika Kitajska, azijski tiger v Vzhodni Aziji, je več kot narod med kupico narodov: je kontinent, država in ideja v enem (Hofheinz v Deutsch *et al.*, 1981: 317), saj se med drugim postavlja z več prebivalstva od celotne Evrope in skoraj četrtino svetovnega prebivalstva.

V pričujočem delu preučujem enostrankarski sistem, podrobneje pa me zanima politična stranka na oblasti, ki dejansko izvaja politično oblast. Svoje diplomsko delo sem strukturirala na teoretičen in analitičen del. V teoretičnem delu so opredeljeni temeljni koncepti in pojmi, ki so pomembni za analizo in preverbo zastavljenih hipotez, medtem ko drugi, analitični del predstavlja sistematično analizo in preverjanje postavljenih hipotez na konkretnem primeru (komunistična stranka Kitajske). Natančneje je delo razdeljeno na uvod, metodološki okvir, analizo ter sklepne ugotovitve.

V prvem poglavju je opredeljen predmet raziskovanja, nameni in cilji diplomskega dela, hipoteze, ki bodo preverjene, ter metode in tehnike, katere so uporabljene. Sledi teoretična opredelitev političnega sistema, konceptov ideologij, natančneje komunizma in socializma s kitajskega vidika, pojma politične stranke (ki je primer obravnavane teme diplomskega dela). Tretje poglavje se nanaša na splošno predstavitev političnega sistema, to je države, in temeljnih politično-ekonomskih reform v vladavini dveh ključnih političnih osebnosti- Deng Xiaopinga in Jiang Zemina.

Četrto poglavje (natančneje opredeljuje okvire) dopolnjuje analizo ideologij, ki so prisotne v Kitajski in njihovo veljavo v realnosti in znotraj političnega sistema. Kot izhodišče se

predstavlja narava in ozadje kitajske politike, torej tradicionalne vzorce državne oblasti ter ostale ideje, koncepte, načela ali teorije. V podpoglavju je še obrazložena teorija Deng Xiaopinga in socializem s kitajskimi značilnostmi, kot »poseben tip« socialistične ideologije. Pri analizi dela je peto poglavje posvečeno prevladujoči stranki na oblasti, komunistični stranki Kitajske iz različnih vidikov. Stranko se obravnava kot konkreten primer enopartijskega sistema z vsemi njenimi organizacijskimi (funkcionalnimi) deli, tako glede ideoloških smernic kot vloge, nadalje je obravnavan organizacijski sistem, članstvo in kadri partije, vključno s partijsko disciplino. To poglavje zaključujem na kratko z vplivnostjo partije na politični proces oz. oblikovanje politik v državi. Analizi sledi zaključek, v katerem se bo še enkrat potrdilo ali zavrnilo postavljene hipoteze ter utemeljilo zakaj (eno ali drugo). V predzadnjem poglavju je predstavljena relevantna literatura in viri, zadnje poglavje pa zapolnjujejo priloge.

1. METODOLOŠKI OKVIR

1.1. CILJ IN PREDMET RAZISKOVANJA

Osnovni cilj raziskave je bil ugotoviti, kakšen je pomen ideologije v kitajskem enostrankarskem političnem sistemu in kakšna je vloga in vpliv edine stranke na oblasti, ki izvaja politiko. V skladu s tem je predmet raziskovanja komunistična stranka Kitajske, ki ima politično moč (kot »edina legitimna stranka«, ki je vpletena v sistem) in njena notranja organiziranost.

1.2. HIPOTEZE

Iz teoretičnih predpostavk, ki so obravnavane v prvem delu pričujočega dela, so bile izpeljane naslednje hipoteze:

H1: Okvir enostrankarskega sistema Kitajske je komunistična in socialistična teorija ideologij, osnovana deloma po klasičnem modelu socializma in komunizma

H2: Politični sistem Kitajske je osredotočen na vodilno vlogo KPK, podpira KPK kot »edino legitimno stranko«, legitimnost in obstoj pa ji zagotavlja dejavnik moči odločanja.

H3: KPK je ideološko usmerjena stranka ter je centralizirano in disciplinirano državno telo, v katerem je skoncentrirana politična moč.

H4: Osrednja partijska telesa imajo večjo moč odločanja in pristojnosti od organizacij na nižjih ravneh.

Prva postavljena hipoteza se preverja v četrtem poglavju, druga, tretja in četrta hipoteza pa deloma v četrtem poglavju in v celotnem petem poglavju.

1.3. UPORABLJENE METODE IN TEHNIKE

V raziskovanju problema in v preverjanju zgoraj postavljenih hipotez sem poskušala uporabiti čim več dopolnjujočih se znanstvenih metod in tehnik, da bi prišla do čim boljših raziskovanih rezultatov. V konkretnem smislu metode zadevajo konceptualizacijo raziskovalnega problema in pripravo hipotez, zbiranje in analizo podatkov ter ovrednotenje novih spoznanj; medtem ko v splošnem smislu ta obsega vse

tiste postopke, ki se uporabljajo pri raziskovanju stvarnih pojavov. Spodaj so zapisane konkretne znanstvene metode (Bučar *et al.* 2002: 23-36), uporabljene v tej raziskavi.

Zbiranje virov se nanaša na zbiranje in pregled obstoječe bibliografije o predmetu raziskovanja. Ta metoda je bila pomembna za opredelitev teoretičnega izhodišča in izpeljanih hipotez ter za njihovo preverjanje.

Analiza in interpretacija sekundarnih virov predstavlja analizo razpoložljivih knjig, člankov, raziskovalnih poročil, besedil ustave in zakonov ter gradiv z medmrežja, ki so povezane s predmetov raziskovanja. V teoretičnem delu diplomskega dela je uporabljena *konceptualna analiza sekundarnih virov*, s pomočjo katere so utemeljeni pomeni določenih pojmov in konceptov, njihova raba in odnosi med njimi; v analitičnem delu pa *kritična analiza sekundarnih virov*.

Analizo vsebine formalnih dokumentov v analitičnem delu, in sicer kitajske ustave in statuta komunistične stranke, tudi služi analiziranju načel, ideologij, organiziranosti politične stranke in njihovih smernic pri vodenju države.

S *študijem primera* raziskovalec preučuje konkreten primer. V tej analizi se raziskovanje osredotoča na posamezno enoto analize (enopartijski sistem v korelaciji z ideologijo in komunistično stranko), o kateri se zbira in analizira čim več podatkov z različnimi metodami.

2. TEORETIČNA IZHODIŠČA

V tem poglavju želim opredeliti ključne pojme in koncepte ter nedvoumno postaviti okvir in pomene, ki se bodo uporabljali v pričujočem delu. S tem bom najprej razvrstila politične sisteme, nato definirala pojme ideologije in ideoloških konceptov komunizma ter socializma, in nazadnje opredelila pojem političnih strank.

2.1. RAZVRSTITEV POLITIČNIH SISTEMOV

Politične sisteme lahko razvrščamo po številnih merilih, najobičajnejše razvrščanje pa uporablja spremenljivko koncentracijo (razpršitev) moči ali stopnjo gospodarskega in političnega razvoja. Glede na prilastitev oz. razporeditev moči (oblasti) so primerjalni teoretiki govorili o trojni razvrstitvi, na demokratične, avtoritarne in totalitarne sisteme. Nasprotni pol od demokratičnih so avtokratični politični sistemi. Najbolj razširjene zvrsti nedemokratičnih ureditev glede na razporeditev moči so ravno avtoritativne, totalitarne in tradicionalne ureditve (Ferfila in Kovač, 2000: 15).

Politični sistem lahko definiramo kot posebno družbeno aktivnost, če zavzema sistematizacijo politike, politike kot posebnega družbenega življenja. Obsega celoto družbenih aktivnosti, njihove akterje in odnose ter se ukvarjajo z določitvijo splošnega obstoja in družbenega napredka. Pri tem je najpomembnejša določitev strateških odločitev. Marksistična znanstvena paradigma definira politični sistem kot primarno orodje, ki ščiti interese vladajočega razreda in kot ogrodje za usklajevanje teh interesov z interesi drugih ne-prevladajočih in nepriviligiranih družbenih skupin (Ferfila in Phillips, 1999: 32).

Glede na demokratične državne ureditve gre v sistemih z nedemokratičnimi ureditvami za pomanjkanje ene temeljne značilnosti demokracije: »zmožnosti oblasti, da v okviru politične enakosti trajno ustrezajo prioritarnim zahtevkom državljanov«. Gre torej za pomanjkanje ujemanja med političnimi odločitvami na eni strani in željami državljanov na drugi strani, ter pomanjkanje osmih temeljnih zagotovil: svobode ustanavljanja organizacij in vključevanja vanje; svobode izražanja; volilne pravice; pravice do tekmovanja za podporo in glasove; pravice biti izvoljen na politične funkcije; alternativnih virov informacij; svobodnih in poštenih volitev; in institucij, zaradi katerih je vlada odvisna od glasovanja in drugih oblik izražanja političnih priorit (Dahl v Della Porta, 2003: 34).

V primerjavi z demokratičnimi tipologijami so spremenljivke, ki so pomembne za opredeljevanje specifičnih tipologij nedemokracij naslednje (Della Porta, 2003: 50):

- a) **prevladujoča koalicijska** znotraj ureditve (kar se še posebej nanaša na stopnjo koncentracije oblasti, vlogo vojske ter obstoj oziroma neobstoj ene same stranke);
- b) **družbena podlaga ureditve**, se pravi prepoznavanje družbenih skupin, ki jo podpirajo;
- c) **raven zatiranja** temeljnih pravic, pri čemer je treba posebej ločevati ureditve, ki uveljavljajo pravcato nasilje zoper politične nasprotnike in uničujejo sleherno strukturo, ki bi nastala zunaj njihove ureditve, ter tiste druge ureditve, ki se zdijo predvidljivejše in ki dopuščajo določen, čeprav omejen pluralizem;
- d) **stopnja mobilizacije** prebivalstva, kjer je moč ločevati ureditve, ki prebivalstvu vsiljujejo visoko stopnjo participacije, vendar pa je nadzorovana, od ureditev, ki množice raje »demobilizirajo«;
- e) **ideološka izoblikovanost**, kjer se ureditve, ki se postavljajo z razvejano ideologijo in snujejo utopične podobe prihodnje družbe, razlikujejo od ureditev z nizko stopnjo ideološke izoblikovanosti.

Na strankarski sistem ima vpliv tudi nastajanje določenih strank. Kitschelt (Kitschelt v Fink-Hafner, 2001: 77) ugotavlja naslednjo zakonitost: čim močnejši je avtoritarni/populistični sektor in čim manj strank je organiziranih v klientelističnih mrežah, tem manj je verjeten prehod v kapitalizem po poti »od plana do trga« in tem bolj je verjeten premik »od plana h klanu«.

2.2. IDEOLOŠKI KONCEPTI

Pri pojmovanju posameznih konceptov ideologij je potrebno preučiti posamezne teoretične šole, ki so se ukvarjale s koncepti ideologij.

Izraz »ideologija« so si prvi uporabili Cabanis, Destutt de Tracy in somišljeniki pred približno dvesto leti, ki so mu dali za predmet (genetično) teorijo idej. Beseda »ideologija« je sestavljena iz grških izrazov *eidos* in *logos*, ki lahko pomeni »znanost o idejah«. Sprva je bila ideologija v resnici namenjena za družbeni napredek. De Tracy in drugi zagovarjajo družbene, politične in izobraževalne vidike uporabe ideologije. V poudarjanju elitne predstavniške oblasti dobi ideologija pomen politične doktrine (Vincent, 1995). Marx v 19. stoletju ponovno povzame termin in mu da čisto drugačen pomen. Ideologija je zanj sistem idej, prestav, ki vladajo nad duhom posameznika ali družbene skupine. Marx ni izdelal

teorijo ideologije same. Ideologija je zanj imaginarna konstrukcija, na sploh pa je težko določiti pravo oznako za ideologijo pri njem. Ideologija po Marxu temelji na zgodovini družbenih formacij, na zgodovini proizvodnih načinov in razrednih bojov, saj je v *Manifestu* opredeljena kot zgodovina razrednega boja (Althusser *et al.* 1980: 62-64).

Konec 19. stoletja postane ideologija predmet številnih interpretacij in vprašanj ter val konceptualnih analiz. V zgodnjih Marxovih delih sta se ideologija in realnost izključevali, kasneje postane ideologija negacija znanosti. Lenin je videl socializem kot orodje za razredni boj. Nadalje v 20. stoletju je Luckas mnenja, da je ideologija zakoreninjena v družbenem, ekonomskem in političnem življenju. Za Gramscija je prevlada kapitalizma dosežena z nadvlado (hegemonijo) idej. Ideologija vladajočega razreda pridobi splošni smisel za vsakega državljana. Po Gramsciju je ideologija sorodna politični doktrini, in je zakoreninjena v jeziku in kulturi (Vincent, 1995: 7). Ideologija je za Althusserja in soavtorje (1980: 65) večna ali vsepričujoča v svoji nespremenljivi obliki skozi vso zgodovino (zgodovino družbenih formacij, ki vsebujejo družbene razrede). Ti menijo, da so različne ideologije »svetovni nazori« in imaginarna predstava sveta same realnosti tega sveta. V ideologiji naj bi si »ljudje v imaginarni obliki predstavljali svoje realne eksistenčne pogoje«¹ (Althusser *et al.* 1980: 66-67). Althusser in somišljeniki razvijejo tezo, da je središče vsake ideologije razmerje ljudi do eksistenčnih pogojev; ideje in predstave pa imajo materialno eksistenco, ki obstaja v državnem aparatu. Sleherna ideologija je mogoča za konkretne subjekte in ta cilj ideologije je mogoč samo prek kategorije subjekta in prek njihovega delovanja. V strukturi ideologije je namreč kategorija subjekta konstitutivna za ideologijo, saj ideologija interpelira individue (ki so abstraktni) v subjekte. Tukaj gre za prepoznanje oz. priznavanje ideologije in zavest o njej ter njeno osrediščenje. Subjekti »funkcionirajo« kar sami, z ideologijo, in so z njo v podrejenem razmerju (Althusser *et al.* 1980).

Koncept ideologije, ki se ga lahko jemlje za splošni vzorec, je Mannheimova teorija ideologije. Proučeval je tako ideologije kot utopije in je poudarjala vpogled v ideologijo. Po njegovem prepričanju ideologije branijo določen red in lahko povzročijo prevrat. Utopije (ki so enako pomembne za družbeno življenje kot ideologije) pa so izziv obstoječi družbeni stvarnosti.

¹ Ideologijo naj bi skovali duhovniki in samodržci iz 18. stoletja ali pa je njen vzrok materialna odtujitev, ki vlada v eksistenčnih pogojih, samih ljudi (Althusser *et al.* 1980: 66-67).

Ideologije so imele tudi funkcijo v razvijajočih se družbah v dvajsetem stoletju, s tem ko se je bližal »konec ideologije« in se pojavil liberalizem. Z njeno prisotnostjo sta se v petdesetih letih v Britaniji in Ameriki povečala produktivnost in rast BDP, življenjski standard ter ekonomske in družbene razlike, h katerim je pripomoglo večanje državne blaginje (Vincent, 1995).

Ideologija tako ostaja vezana na teorije. Teorija je lahko preverljiva z zunanjimi dejstvi in določa značilnosti stvarnosti. Pri tem so dejstva tista, ki konstituirajo teorije. (Vincent, 1995: 14) Ni neke jasno utemeljene zunanje objektivne realnosti, na katero bi se odzivale (vezale) vse teorije. Razmerje med politično teorijo in ideologijo se določa glede na razumevanje filozofije, ki deluje s pomočjo analiz (etično nevtralne, toge, logične, konceptualne), in analizira resnične predpostavke o svetu. Ideologijo, ki se jo enači z moralnostjo, estetiko ali religijo je neznanstvena v primerjavi s filozofijo, ker je vrednostna oblika teoriziranja in kritično ne analizira, ampak je analizirana.

Na splošno se ideologija uporablja v slabšalnem smislu, pomeni omejen vidik ali obliko vrednote, največkrat utvaro.

Andrew Vincent (Vincent, 1995: 16-17) trdi, da so ideologije telesa konceptov, vrednot in simbolov, ki vključujejo pojmovanja človekove narave in kažejo tisto, kar ljudje lahko ali ne morejo doseči. So tudi kritični odraz človeških interakcij; vrednote, ki jih ljudje zavračajo ali se zanje potegujejo; so družbena, ekonomska in politična ureditev. Ideologije legitimirajo določene aktivnosti ali ureditve in povezujejo posameznike (povezani so z določenimi cilji). Veliko filozofskih in znanstvenih idej deluje znotraj ideologij. Včasih funkcionirajo kot propaganda. Po njegovem mnenju so ideologije notranje kompleksne, prepletene in se delno med seboj prekrivajo. V razlikovanju »resnica in utvara« Vincent (Vincent, 1995: 16-17) domneva, da je ideologija resnica o svetu in oblikujejo realnost, vse druge oblike miselnosti pa so utvare. Če se preučuje ideologije, se preučuje množico različnih svetov.

2.2.1. Komunistična komponenta v kitajski ideologiji

Ideologija je bila tudi oznaka za totalitarno miselnost, katero so teoretiki (R. Dahrendorf, J.L. Talmon, B. Crick, H. Arendt, K. Popper in R. Aron) poimenovali »totalizirana ideologija« in zaprta družba (komunizem in fašizem), ki je netolerantna, nesvobodna in ima omejeno perspektivo v primerjavi z oblikami neideoloških, odprtih in toleratnih politik (Vincent, 1995: 10). Izraz komunizem, ki pomeni samozavedno politično vdanost, se

pojavi v Franciji. Marx v začetnih letih gleda na komunizem kot primitivno obliko socializma. Durkheim je opisal komunizem kot starejšo in bolj primitivno obliko organizacije v primerjavi s socializmom. (Vincent, 1995: 85- 86).

Posplošeno se komunizem pojmuje kot teorijo in svetovni nazor o družbeni ureditvi, ki odpravlja privatno lastnino, družbene razrede in s tem eksploatacijo, za smoter pa si postavlja brezrazredno družbo, v kateri je svoboden razvoj posameznika pogoj svobode vseh v skupnosti. V tej brezrazredni družbi se dobrine delijo po načelu: 'vsakemu po svojih potrebah'. Komunizem je praksa, ki uresničuje komunistična načela v dejanskih družbenih odnosih po marksistični teoriji družbenega razvoja. Po svoji označbi, je osnovna značilnost komunizma prevlada politične sfere (države) nad družbeno, in ideološko vsiljevanje točno določenih in potrebnih vzorcev vsakdanjega življenja (Leksikon CZ, 1994: 507). Slovar političnih idej (Scruton, 1982: 81) interpretira komunizem na kratko kot »sistem oblasti, koder ima komunistična stranka prevlado, brez legitimne opozicije«.

V marksistični koncepciji »družbene celote« strukturo vsake družbe² sestavljajo ravni in instance, to sta infrastruktura ali ekonomska baza (proizvodne sile in proizvodna razmerja) in superstruktura ali nadzidava, ki ima pravno politično raven (pravo ali državo) in ideologijo (različne ideologije: religiozna, moralna, pravna, politična itd.). V marksistični teoriji države je bistvena funkcija državne oblasti, torej kateri razred, zveza razredov ali razrednih frakcij bo prevzela in obdržala državno oblast. Če hoče obstajati neka družbena formacija mora ob proizvodnji reproducirati pogoje za svojo produkcijo, in sicer proizvodne sile in obstoječa proizvodna razmerja (Althusser *et al.* 1980: 38-39). Pri tej teoriji države razlikujemo med državno oblastjo in državnimi aparati (vlada, uprava, vojska, policija, sodišča, zapore itd.) oz. represivnimi aparati države, ker deluje pretežno s silo (od fizičnega nasilja do ukazov, prepovedi in cenzure itd.), da zagotavlja politične pogoje za reprodukcijo proizvodnih razmerij, razmerij eksploatacije in politične pogoje za delovanje ideoloških aparatov države. K državnemu aparatu sodijo ideološki aparati države, ki jih je več vrst (verski, šolski, družinski, pravni, politični- politični sistem z različnimi strankami, sindikalni, informacijski, kulturni) in označujejo določene institucije ter delujejo pretežno z ideologijo, šele drugotno z represijo (Althusser *et al.* 1980: 49-56). Ideološki aparati so realizacija neke ideologije. Ideologija, na katero delujejo ideološki aparati, je vladajoča

² Struktura vsake družbe se prikazuje kot prostorsko metaforo, metaforo topike, in je deskriptivna. Pri tem prostorska metafora daje ekonomski bazi indic učinkovitosti in pokaže, da je baza tista, ki v zadnji instanci določa vso stavbo (Althusser *et al.* 1980).

ideologija oz. ideologija »vladajočega razreda«. Ta razred uveljavlja hegemonijo nad ideološkimi aparati države in v njih za obdržanje državne oblasti. Vsi ideološki aparati prispevajo k reprodukciji proizvodnih razmerij (torej kapitalističnih razmerij eksploatacije), ki se realizira v razrednem boju (spopad vladajočega razreda z eksploativnim). Toda politični aparat podreja individue državni politični ideologiji. Ideologija se realizira v institucijah, njihovih ritualih in njihovih praksah, namreč v ideoloških aparatih, in z njihovo pomočjo postane vladajoča ideologija (Althusser *et al.* 1980).

Bertsch in Ganschow (1976: 147-148) razlagata komunistično ideologijo kot doktrino, ki navidezno razlaga družbeno vedenje celotnega sveta. Doktrina ima svoje začetke v marksizmu, toda njena prvotna oblika se je različno preoblikovala in spremenila s pomočjo različnih voditeljev. Kitajska različica komunizma izhaja iz boljševiškega modela³ (Lenin je videl nedržavno, iz komun zgrajeno družbo, ki jo vodijo lokalni sovjetski delavci), po katerem je komunizem zgodovinsko obdobje pred socializmom. Komunizem oziroma marksizem se je na Kitajskem vpeljal kot socialistično gibanje, a se je spremenil in prilagodil kitajskim razmeram oz. podredil t.i. podedovani družbeni strukturi in politični kulturi. Uspeh in preživetje kitajskega komunizma, kot prvo po mnenju Parka (Park v Bertsch in Ganschow, 1976: 148), lahko iščemo v njegovi odvisnosti od družbene in kulturne tradicije ter v njegovem poudarjanju nacionalizma.⁴

Politični elementi, ki izhajajo iz komunističnih komponent in se udejanjajo v kitajskem ideološkem konceptu v prvi fazi, imenovanem marksizem- leninizem, so konflikt, odpor proti kapitalizmu in spodbujanje revolucije⁵ (Macridis, 1992: 235). Prvi kitajski voditelj, Mao Zedong (prvi sinonim za kitajski komunizem), je marksizem oblikoval v t.i. azijsko obliko marksizma (Strong v Macridis, 1992: 235). Med klasičnim marksizmom in maoizmom konkretno najdemo ideološke razlike, ki so se pojavile z vzponom komunistične partije Kitajske. Največja novost je bila kmečka gverilska vojska na podeželju, na kateri so gradili komunistično stranko, in to nasprotje klasični marksistični

³ Stranka poklicnih revolucionarjev izvaja »vzgojno diktaturo« kot prehodno obdobje k novi, svobodni družbi; komunizem pa je »višja faza« družbe, ki pride po »diktaturi proletariata« (kateri sta Marx in Engels pripisala pomen politične oblasti večine, torej delavstva) in po »socializmu«.

⁴ Če primerjamo kitajske in druge komunistične politične komponente je potrebno upoštevati družbeno-kulturne razlike; na eni strani kitajske tradicionalne vrednote in vedenja, ki se razlikujejo od vrednot in vedenja drugih kultur ali držav (Macridis, 1992: 240).

⁵ Vsi so primerljivi z ideološkim konceptom, ki je prevladoval v Sovjetski zvezi za časa Stalina (Macridis, 1992: 235).

metodi, kjer delavsko gibanje dobesedno poseže po oblasti v mestih. Maov odmik od marksizma se kaže tudi v neposrednem prehodu iz kitajske polfevdalne države v socializem namesto, da bi sledil socializmu s postopnim prehodom v kapitalizem. Njegov primarni cilj je bila revolucija na Kitajskem, ki naj bi spremenila hierarhično, elitistično in z avtoritarizmom prepojeno družbeno kulturo, v egalitarno in masovno–orientirano kulturo ter kulturo, katere vodnica je obče ljudstvo. Predvsem sta bili njegovi želji napredek v gospodarstvu in ustanovitev državne vojske⁶. Maov sistem je bil totalitarističen, katerega osnovne značilnosti so bile totalitarna ideologija; zelo centralizirana moč⁷; ena vladajoča stranka, na čelu katere je bil diktator on sam; tajna policija, ki izvaja politični teror; monopol javnih komunikacij; monopol političnih organizacij in monopolni državni nadzor nad gospodarstvom. Po letu 1976 (Maova smrt) je Kitajska še naprej sprejemala marksizem–leninizem za edinstveno znanstveno resnico. Navsezadnje je Mao doprinesel k »novi Kitajski«. Ideologija pa ni ostala statična, nerazvita in rigidna, ampak se je preoblikovala in spreminjala še naprej skupaj z diktaturami naslednjih voditeljev (Macridis, 1992: 233- 236). Drugačni koncept ideologije (namesto komunizma in revolucije je zagovarjal odpiranje napram svetu) je ljudski republiki približal Deng Xiaoping na 12. kongresu KPK (leta 1982), ki je predstavljen v podpoglavju 5.3.

2.2.2. Socializem kot družbeni sistem

Beseda »socializem« izvirata iz latinske besede *sociare*, kar pomeni združiti oziroma deliti. Bolj se povezuje s strokovnimi izrazom (v rimskem in srednjeveškem zakonu) *societas* oz družba⁸. Socializem kot politično stališče in vrsta prepričanj (=ideologija) je bil predmet proučevanja številnih učenjakov. Kot doktrina se prvič pojavi v britanskem časopisu leta 1827. Sam koncept socializma se povezuje z drugimi koncepti, in sicer kolektivizmom⁹

⁶ Ta cilj je Mao izpolnil v kulturni revoluciji, ki je trajala od leta 1966 do leta 1968 (Macridis, 1992: 236).

⁷ Za totalitarizem je značilno, da province izvršujejo centralne politike kot je zahtevano, decentralizacija je mogoča po želji centra, moč je porazdeljena, če se pojavi potreba po tem (Breslin, 1999: 64).

⁸ Izvor Pierre-Joseph Proudhonovega pojma družba ima izvor v ideja o pogodbi (»*contractual idea*«). Civilna družba je nasprotje poimenovanju *socialen* v smislu pomena tovarištvo ali skupnost. Družba v smislu tovarištva je tudi nasprotna individualizmu.

⁹ Označuje uporabo državnih in vladnih organov za nadzor, upravljanje in nadzor sektorja ekonomije in civilne družbe, je koristno sredstvo javne politike (in ne teza ali vrsta prepričanj o človekovi naravi in enakosti), in ima navadno preko centralno državno planiranje (Vincent, 1995).

(koncept iz poznega 19. stoletja, ki je bolj formalen in ožji od socializma), komunizmom, in socialno demokracijo¹⁰ (Vincent, 1995). Nasploh ni jasne ločnice med pojmom komunizma in socializma. Durkheim le vidi socializem kot zelo moderno sredstvo industrializiranih družb, ki regulirajo proizvodna razmerja (Vincent, 1995: 86). Izvor socialistične ideje je v torej novoveški utopiji (predvsem z Karlom Kautskyim) in se razmahne po obdobju francoske revolucije (Vincent, 1995: 88). Z industrijsko revolucijo se socializem razširi kot svetovni proces in kot socialistično gibanje, spodbudil pa je tudi kapitalizem (vir krivičnosti in neenakosti) in pojav urbanega delavskega razreda. Oba sta bila pomemben del socialističnih gibanj (Vincent, 1995: 88- 89).

Socialisti so uporabili ideje, ki so bile izpred časa revolucije (ljudsko republikanstvo, romantika, vrste materializma, razsvetljenska misel, krščanstvo, utilitarizem, liberalna politična ekonomija itd.), med katerimi so uporabili zlasti vrednote razsvetljenstva. Marx je uspel narediti sintezo idej in 'zlata leta marksizma' se pišejo med obdobjem druge internacionale, medtem ko je bila uradna doktrina tretje internacionale marksizem-leninizem. Globlja razpoka v maksizmu nastane po letu 1945 s pojavom otodoksnostnih oblik marksizma (Vincent, 1995: 89).

Povsem splošno se socializem pojmuje kot teorijo, gibanje in družbeno ureditev, ki teži k socializaciji (podružabljanju temeljnih pogojev človeškega obstoja); teži k ukinjanju ali vsaj nadzorovanju privatne lastnine nad proizvodjalnimi sredstvi, ter poudarja delo kot temelj človekovega obstoja. (Leksikon CZ, 1994: 993). Socialistična revolucija (po Marxu dejanje buržoazne politike), koder je njen subjekt proletariat, je imela pomen temeljitega spreminjanja družbenih odnosov v zahodnem svetu, medtem ko je v državah tretjega sveta socialistično gibanje prispevalo k protikolonialni revoluciji in emancipaciji milijonskih množic. Kot svetovni proces je dvignil kulturno raven in ustvaril predpostavke za razvoj posameznika. Sodobni socializem je tudi bistveni faktor demokratizacije, predvsem na področju človekovega dela. Čim bolj se revolucija oddaljuje od faze neposrednega boja za oblast, tem bolj postajajo zanj pomembna vprašanja, ki rastejo iz osnove socialistične družbe. Socializem je tudi oznaka za programe in politiko komunističnih, socialističnih in drugih strank in gibanj (Leksikon CZ, 1973).

Obstaja vrsta definicij koncepta socializma in več načinov konceptualiziranja. Socializem je bogat s formalnimi argumenti in vrednotami, katere različne šole interpretirajo na

¹⁰ Socialna demokracija je sorazmerna marksizmu. S tretjo internacionalo je pojem socialne demokracije nadomestil komunizem (Vincent, 1995: 87).

različne načine (Vincent, 1995: 90). Poznamo več šol socializma, ki jih med seboj razlikujemo, kot so revolucionarni socializem (marksizem), utopični socializem, etični socializem, reformistični državni socializem, pluralistični socializem, in tržni socializem. Opisala bom le tiste, ki so teoretična podlaga oz. izhodišče pri analizi dela. Revolucionarni socializem ali marksizem je najbolj spretno prikazal teorijo socializma¹¹. Pri njem gre za zgodovinsko interpretacijo različnih družb, Materialne in ekonomske razmere pa oblikujejo osnovo vseh družbenih in političnih struktur in človekove zavesti. Država prikazuje razredni boj, ki se vrši v ekonomski bazi (družbe). Če se spreminjajo materialne razmere, proizvodni odnosi in način menjave, potem se tudi spreminjajo odnosi znotraj razreda in v politiki. Po marksizmu družba razvije kapitalistični način proizvodnje, s čimer se pojavi konflikt med buržoaznimi kapitalisti in proletariatom, kjer slednji zruši kapitalizem z revolucijo (Vincent, 1995: 92).

Po drugi strani je tržni socializem šele fenomen dvajsetega stoletja, izpeljan iz marksizma. Je pojem o tem, da se lahko tržna ekonomija združi s kapitalizmom. Za socialiste drugih šol, se zdi to skoraj nemogoče, ampak za tržne socialiste je kapitalizem nemogoč brez tržnega sistema (obratno lahko trg deluje brez kapitalizma). Trgi po mnenju tržnih socialistov prinašajo enakost, bogastvo, etiko skupaj z ekonomsko učinkovitostjo. V tržnem sistemu (ki ni zaprisežen niti čistemu kapitalizmu niti centralizaciji države) se nahaja decentralizirano ekonomsko odločanje. Možnost izbire je maksimalna, ker so trgi sredstvo razporeditve virov.

Veliko pristašev socializma je menilo, da je enakost najpomembnejša vrednota, ki mora biti egalitarna¹². Koncepti enakosti se razlikujejo. Nekateri socialisti pojmujejo enakost to kar dejansko je (enakost). Marx je kritično ovrednotil egalitarno prepričanje kot liberalno buržoazno teoriziranje. Dejanska enakost (*»literal factual equality«*) kot vrsta ideologije je najbolj obrabljena fraza enakosti v socializmu. Socialisti tudi ne zagovarjajo, da so ljudje (ali so lahko) resnično enaki v svojih fizični ali umskih sposobnostih. Za Fabiance je enakost koristna vrednota, saj večja enakost vodi k večji učinkovitosti. Krščanski socialisti so se sklicevali na enakost duš pred Bogom, medtem ko so etični in državni socialisti koristili različne argumente, s čimer je vsak posameznik enak v primeru, če poseduje razumno voljo ter je sposoben zadovoljiti svoje interese in doseči srečo in enako

¹¹ Je kritika razsvetljenega materializma, Heglovega idealizma, liberalne politične ekonomije, in utopičnega socializma (Vincent, 1995: 92)

¹² Fourier je menil, da hierarhični red in neenake zmožnosti pomeni bogastvo in položaj (Vincent, 195: 101).

obravnavanje. Socializem je bil v veliki meri povezan z doseganjem enakosti kot cilja družbe, pri čemer je nujno razlikovati enakost kot cilj ali rezultat od enakosti kot stanje. Socialisti so torej ukvarjali z ekonomsko enakostjo (povezovanje enakosti z mešanimi in tržnimi ekonomijami, poddržavljanjem itd.), politično enakostjo (volilna pravica za vse državljane), socialno enakostjo (enake pravice, enakost v zdravstvu in izobraževanju itd.) (Vincent, 1995: 101-103).

Predvideva se, da so bili vsi socialisti zagovorniki države in uporabljali en sam koncept, kjer so vsi državljani enako zavedni. Na državo sta bila vezana tudi reformistični socializem in marksizem v praksi (ki se večkrat pojmuje kot močna državna doktrina in je arhetip centralizirane socialistične države)¹³, kjer je država instrument za nadvlado razredov. Reformistični socialist Fabian¹⁴ poda dejansko podobo države, ki jo vidi kot koristen nevtralni aparat ali sredstvo s predstavniško demokracijo, ki prinaša večjo socialno in ekonomsko učinkovitost. Kasneje reformistični socialisti, tržni socialisti in nekateri etični socialisti sprejmejo pojmovanje predstavniške parlamentarne demokracije. V evropskih državah (kjer je bila ozaveščena tradicija države) se je uveljavil marksizem in zlasti tri težnje: zelo negativna kritika države; negotovost kaj se zgodi z državo pod komunizmom; in v vzhodni Evropi institucionalna avtoritarnost. Socialne in politične spremembe so se udeležile v revoluciji in zakonodajnih reformah, bolj dominantne strategije je prineslo 19. stoletje s konceptom »splošnih stavk« vseh delavcev. Kasneje reformistični socialisti uzakonijo socialistične partije skupaj z volilnim procesom.

Za akterje socializma se je največkrat izkazoval delavski razred (toda utopisti običajno niso imeli koncept razreda). Lenin je govoril o socialistični zavesti, ki jo socialistični akterji (elita revolucionarjev) vcepljajo delavskemu razredu; Gramsci o samoorganiziranem proletariatu intelektualcev, Mao Zedong pa je označil kmete za revolucionarne akterje. Bolj sindikalistični socialisti in cehovski socialisti (Anglija) so videli kot resnične akterje socializma oblikovalce skupin (trgovska združenja in zadruga), fabianci pa so obravnavali družbeno izobraženo birokracijo kot socialistične akterje.

Socializem je bil vedno kritičen do svobodnih trgov in kapitalizma, in raje ponuja kot alternativo plansko gospodarstvo in to je bistvo socializma. Govora je o javnem lastništvu

¹³ Materialne življenjske razmere so temeljnega pomena v marksistični teoriji. To je osnova socialne in politične strukture ter človekove zavesti (Vincent, 1995: 105).

¹⁴ Fabianci so se v začetku 20. stoletja povezovali s lokalno ali mestno oblastjo in industrijsko demokracijo, medtem ko so Webbs in njegovi pomočniki simpatizirali centralizirani nadzor elite in družinski državni aparat ter idejo demokracije (Vincent, 1995: 106)

in posegu države v ekonomijo (v različnih oblikah), obstajajo pa tudi različne oblike tržnega delovanja. Arhetip javnega lastništva je ponavadi skupni nadzor nad državnim lastništvom industrij. Dovoljen je tudi privatni sektor (vsebuje t.i. naravne monopole, kot sta npr. komunikacije in preskrba z vodo), lahko pa je lastništvo v podjetju decentralizirano. S tem ima država pod nadzorom industrijo, posredni vpliv na pomembne politike in odločitve o strateških vlaganjih, in celo dovoljuje subvencije ali finančne spodbude za podjetja, kar že meji na privatizacijo (Vincent, 1995: 109).

Kapitalizem je običajno nasprotnik socializma, ker širi neenakost, socialne napetosti; je nesocialen in kompetitiven; spodkopava tovarištvo, solidarnost in sodelovanje; porazdelitev v kapitalistični družbi je nenadzorovana in arbitražna, prioriteten ji je le profit (ne proizvodnja dobrin) in ljudje postanejo izdelek (ki se ga prodaja in kupuje). Zlasti za etične socialiste je kapitalizem¹⁵ nemoralen, ker se podreja napačnemu sistemu vrednot. Po marksistični tradiciji (zgodovinskem vidiku kapitalizma) se lahko kapitalizem preseže s pomočjo materialistične dialektike, z neposredno revolucijo ali raznimi strategijami intelektualnega ali političnega ravnanja. Marksizem v praksi se je uveljavljal v visoko industrializiranih družbah, ki jih je upravljal in organiziral državni aparat. Marksizem se je poskušal prilagoditi tržnim vzgledom, posebej po propadu SZ. V 20. stoletju so reformni socialisti nasploh sprejeli razvoj industrije, uvajali privatno in javno lastništvo, programe poddržavljenja in svobodni tržni sektor. V zadnjih letih so si prizadevali ustvariti »novo pravo ideologijo«, predvsem pa so želeli preoblikovati socialistično pojmovanje trga in ga pridružiti kapitalizmu. Pri tržnem socializmu gre za družbo, kjer je moč porazdeljena (upoštevani so interesi lastnikov kapitala, kot tudi delavcev in potrošnikov) in vsi državljani lahko vstopijo v tržni sistem, ker ponuja enak delež svobode za vse državljane in planiranje pridobi drugačen status (Vincent, 1995: 110-111).

2.3. POJEM POLITIČNE STRANKE

»S pojmom politična stranka¹⁶ navadno razumemo tisto politično organizacijo, ki vključuje ljudi z istim političnim prepričanjem, in ki se bori za osvoboditev ali obdržanje državne oblasti, prek katere želi uresničiti svoje politične cilje« (Ogris v Kristan *et al.* 1994:

¹⁵ Marksistično ekonomsko teorijo, Ricardova in klasična ekonomska teorija, neoklasični zapisi Wicksteeda in Edgwortha ter keynesianizem, so koristile različne šole socializma v svojih analizah kapitalizma (Vincent, 1995: 111).

¹⁶ »Stranko so dolgo obravnavali kot poglavitni dejavnik predstavniške demokracije« (Della Porta, 2003: 119).

29). Delovanje politične stranke ali političnih strank bistveno vpliva na dejansko uresničevanje državne ureditve. So tudi organizacije, ki delujejo kot posrednik med družbo in državo in ki družbi omogočajo vpliv na državno odločanje prav zaradi izredno močnega vpliva strank na državni mehanizem (Kristan *et al.* 1994: 29).

Max Weber interpretira stranke kot združenja, ki temeljijo na (formalno) svobodnem včlanjenju in ki so ustanovljena zato, da bi lastnim voditeljem zagotavljale položaj moči¹⁷ v okvirih neke družbene skupine, lastnim aktivistom pa (duhovne in gmotne) možnosti za doseganje objektivnih ciljev ali za doseganje osebnih prednosti ali obojega hkrati (Weber v Della Porta, 2003: 119).

Po opredelitvi Fink- Hafnerjeve (Fink-Hafner, 2001: 12) je stranka miniaturni politični sistem s svojo strukturo avtoritete, vzorci razporeditve moči in sistemov oblikovanja odločitev.

LaPalombara in Weiner (LaPalombara in Weiner v Fink-Hafner, 2001: 77) razlagata, da stranke tudi oblikujejo politični sistem oziroma sistem moči. Z institucionalnimi izbirami in določanjem, formalnimi in neformalnimi pravili vedenja dosegajo zaželeno razmerje prevlade oz. podrejanja. Predpogoj za to že dosežena moč strank, ki so vpletene v odločanje. Stranke so tako po eni strani odvisna spremenljivka. Njihov razvoj je odvisen od družbenih, gospodarskih in političnih sprememb v družbi. Po drugi strani pa so neodvisna institucionalna sila, ki učinkuje na politični razvoj.

Ključnega pomena v delovanju posamezne stranke so strankarska organiziranost, njene funkcije in navsezadnje pravne pravine. Politične stranke se razvrščajo predvsem glede na svojo programsko usmeritev ter glede na organizacijo. Konec 19. in začetek 20. stoletja namreč so se pojavile delavske stranke, ki so se kasneje začele deliti na socialistične in socialdemokratske na eni in na komunistične stranke na drugi strani (Kristan *et al.* 1994: 30). Funkcije stranke so opredeljene glede na svoje naloge in v zvezi z natančno določenim področjem človekovega delovanja (Della Porta, 2003). Med poglavitne funkcije politične stranke spada zlasti oblikovanje političnih mnenj, stališč in zahtev, s čimer pridejo do izraza različni politični in drugi skupinski interesi, politizacija družbe in politična vzgoja ljudi, vloga pri volitvah- delovanje na volilno telo (volilna agitacija, volilna kampanja, volilni programi) ter postavljanje kandidatov in končno vloga strank pri delu predstavniških organov. Zaradi svojega pomena za delovanje državne oblasti so politične stranke

¹⁷ Moč po Webru je možnost, ki jo ima neki človek ali moštvo ljudi, da uveljavijo svojo voljo v delovanju skupnosti (Weber v Della Porta, 2003)

praviloma tudi pravno urejene, in sicer z zakoni. Ti navadno urejajo njihov položaj, družbeno vlogo in način njihovega delovanja (Kristan *et al.* 1994: 29-30).

Z organizacijsko razdelitvijo strank sta Katz in Mair (Krašovec, 2000: 3) razdelila stranko na tri dele oz. oblike, med katerimi prihaja do vzpostavitve medsebojnih odnosov, ki so ponavadi uravnoteženi¹⁸:

- a) javni deli strank (vključujejo strankarske organizacije v parlamentu in vladi),
- b) stranke na terenu (vključujejo člane, organizirane v teritorialnih organizacijah, potencialno pa tudi strankine lojalne volivce),
- c) centralni deli strank (to so ožji in najožji organi strank, ki naj bi v modelu tradicionalnih množičnih strank organizirali in predstavljali stranke na terenu, sestavljajo pa jih tudi zaposleni v strankah).

Komunistične stranke naj bi bile v skladu s komunistično in socialistično ideologijo stranke »nove vrste«- instrument za uresničevanje interesov delavskega razreda in hkrati »občega dobrega«. Uresničevanje interesov delavskega razreda naj bi namreč pomenilo uresničevanje ideala družbe, ki prinaša razrešitev vseh ključnih družbenih konfliktov v družbi kot celoti (Fink-Hafner, 2001: 13).

Duvergerjeva poenostavljena klasična delitev strankarskega sistema, ki temelji na številu enot, nam ponuja enostrankarske, dvostrankarske in večstrankarske sisteme. Enostrankarski sistem, je sicer značilen za nekatere avtoritarne ureditve, imenovane tudi ureditve »z edino stranko«, načeloma prepoveduje ustanavljanje drugih strank. Po Duvergerjevem mnenju naj bi bile razlike med strankarskimi sistemi posledica značilnosti nekaterih institucij, zlasti pa volilnega sistema (Della Porta, 2003: 150).

Delovanje strankarskega sistema je bolj pod vplivom ravni ideološke polarizacije, to je porazdelitev volivcev vzdolž osi desnica-levica. Sartori s svojo tipologijo strankarskih sistemov uvaja razlikovanje med tremi tipi enostrankarskega sistema (Della Porta, 2003: 151):

- **ena stranka**: ko zakon dopušča le eno stranko;
- **stranka hegemon**: ko obstajajo še druge stranke in jih dopušča zakon, vendar so sateliti osrednje stranke, kar pomeni, da z njo v resnici ne morejo tekmovati za oblast;

¹⁸Odnosi med deli strank sodijo med organizacijske značilnosti strank (Krašovec, 2000). Organizacijske značilnosti pa so najbolj odvisne od zgodovinskega nastanka strank (izvora in konsolidacije) (Panebianco v Krašovec, 2000: 15). Panebianco ugotavlja, da prihaja do organizacijskih sprememb v strankah predvsem v smislu vzorca notranjih odnosov, ki je bil vzpostavljen pri nastanku stranke (Ware v Krašovec, 2000: 15).

- **prevladujoča stranka:** ko deluje več strank in ko manjše stranke dejansko tekmujejo s prevladujočo, kar pomeni, da so pooblašcene za prevzem oblasti, če na volitvah zmagajo, a jim v resnici ne uspe zmagati.

Glede na organizacijske značilnosti najdemo v literaturi (Duverger v Fink-Hafner, 2001) opis štiri zgodovinskih vrst strank: caucuse, branžne organizacije, celice in milica. Komunistične stranke so zgled celice. Celice so organizacijske enote stranke, ki so bile v zgodovini zasnovane predvsem na načelu delovnega mesta in združujejo člane, ki delajo na istem mestu (v tovarni, delavnici, pisarni, upravi, na ladji). Zagotavlja stalno komunikacijo med člani, zaradi navezanosti problematike na delovnem mestu je zainteresiranost za volilne procese in dejavnosti nižja ter se odmika od volilnega in parlamentarnega delovanja (kot milica). Branže so izum socializma, celice pa komunizma.¹⁹ Celica je razmeroma majhna organizacijska enota glede na branžo. Same ne morejo delovati. Učinkovita strankarska organizacija terja močan center, voditelje s priznano močno avtoriteto in disciplinirano članstvo (celice). Politična stranka lahko postane predvsem instrument agitacije, propagande, discipline ali tajnih akcij (Fink-Hafner, 2001: 66- 67).

Pri branžnih organizacijah gre za nižjo stopnjo decentralizacije ter za odprto organizacijo. Njihov cilj je organizirati čim večji delež množic, ki so potencialni vir članstva, volivcev in financiranja stranke. Branže so bile predvsem delovne enote stranke, ki so opravljale dve ključni funkciji: a) volilne dejavnosti in b) politično izobraževanje članov. Začelo se je povečevati število stalnega osebja (zaradi številčne organizacije), kar je povzročilo birokratizacijo. Upravljanje in vodenje take organizacije je bilo tudi zapleteno. Sistem zamotanih notranjih ustanov in težavno izgrajevanje notranje demokracije je vodilo v oligarhizacijo (prevladujoča moč vodstva stranke nad članstvom oziroma nižjimi ravnmi strankarske organizacije). Doktrina je pomembna lastnost stranke, ideološko je tudi dobro zasnovana. Branže so bile izvorno organizacijske oblike strankarskega organiziranja delavskega razreda. Ob nastanku te organizacijske vrste strank je bila značilna ideologija socialistična²⁰ (Duverger v Fink-Hafner, 2001: 66).

¹⁹ Tretja internacionala je na svojem kongresu 1924 celo izrecno predpisala celico kot obliko političnega organiziranja vseh komunističnih strank (Fink-Hafner, 2001: 66).

²⁰ Bražni sistem je kasneje prevzela večina konservativnih in sredinsko usmerjenih strank (Duverger v Fink-Hafner, 2001: 66).

3. PREDSTAVITEV NOVEJŠE POLITIČNE ZGODOVINE LR KITAJSKJE

3.1. DRŽAVA

Republika Kitajska je bila leta 1949 ustanovljena kot enopartijska država torej država, zato je zanjo je značilno, da vse pomembne vire nadzoruje javna oblast, politična moč pa je v rokah strankarskih voditeljev (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976). Država je nastajala v centralistični politični strukturi. Drugi politični analitiki označujejo Kitajsko s »partijsko državo«, ker je stranka združena z oblastjo (Starr, 2001). Po ustavi je Kitajska socialistična država z diktaturo proletariata, ki jo vodi delavski razred, in temelji na zavezništvu razreda delavcev ter kmetov in na socialistični principih: »tisti, ki ne dela, naj ne je« in »vsak po svojih zmožnostih, vsak s svojim delom«²¹ (The Consitution of People' s Republic of China, 1978: 9). Demokracijo v socialistični državi Kitajski se označuje s pojmom ljudske demokracije, kajti država postavlja v ospredje interese ljudstva, množic in njihovo možnost neposredne udeležbe in odločanju v političnem življenju. Vse pravice v državi naj bi pripadale ljudstvu, ki izvaja oblast posredno preko Državnega ljudskega kongresa in preko lokalnih ljudskih kongresov na vseh ravneh. Ustava tudi utemeljuje, da je vodstvo v rokah ljudstva, ki dejansko vodi državo, ter hkrati ekonomijo, kulturo in druge družbene zadeve. Pri vsem tem so temeljne naloge države, ki jih opravlja, oziroma temeljni cilji, h katerim mora strmeti²²:

- a) modernizacija in socializem s kitajskimi značilnostmi;
- b) program reforme in odpiranje svetu, demokracija in boljša pravna ureditev, boljši socialistični sistem v vseh pogledih, razvoj tržnega sistema;
- c) posodobitev sektorjev (industrije, kmetijstva, državne obrambe, znanosti in tehnologije), da bo država močna demokratična socialistična država z visokim kulturnim napredkom.

V celoti se država deli na province, avtonomne regije in mestne občine pod centralno oblastjo (glej Prilogo 1.1). Provinca in avtonomna pokrajina je razdeljena na avtonomne prefekture, okrožja, avtonomni okraji in/ali večja mesta (še naprej razdeljena na okraje, okraji pa na soseske). Upravna območja in okrožja spadajo pod mestne občine (ki so pod centralno oblastjo) in mesteca sestavljena iz številnih vasi. Avtonomne prefekture se delijo na okrožja, avtonomne okraje in velemesta. Avtonomne pokrajine, avtonomne prefekture in

²¹ Če gledamo Marxove interpretacije oziroma njegovo teorijo nove družbe, ki sledi revoluciji, ugotovimo, da so ti izrazi zrcalna slika Marxove predpostavke nove družbe.

²² <http://www.china.org.cn/english/Political/26143.htm>, 24.10.2003

avtonomna okrožja so avtonomna etična območja. V sistemu upravne razdelitve ima trenutno Kitajska 23 provinc, 5 avtonomnih pokrajin, 4 mestna območja, ki so pod centralno oblastjo (Peking, Shanghai, Tianjin in Chongqing) in 2 posebni administrativni področji. Oblast oz. vlada na Kitajskem se deli na dva nivoja, regionalnega in centralnega. Najvišja raven, ločena od centralne ravni, je provincialna. Centralna oblast pa koordinira s provincami in mestnimi področji na podlagi neštetihi »ad hoc sporazumov« (Starr, 2001). Obstajajo 3 področja provincialne ravni, to so province, avtonomne pokrajine in mestna območja pod centralno vlado. Avtonomne pokrajine, ki so enote podobne provincam, predstavljajo narodne manjšine. Pokrajine naj bi imela svoja politična prepričanja, toda v resnici se zdi nesprejemljivo, da narodna manjšina uživa svojo avtonomijo²³. V resnici ima nad njimi nadzor centralna oblast (zaradi bogastva z naravnimi viri). Po zadnji spremembi ustave leta 1982 sodijo k upravnim območjem na provincialni ravni avtonomne prefekture, okrožja, avtonomni okraji, velemesta, upravna območja mestne občine, mesta, mestna območja in mesta kitajskih narodnosti. Avtonomne prefekture in avtonomni okraji so samoupravni, toda to zavisi od politike²⁴ (Mackerras in Yorke, 1991: 67).

3.2. DOSEŽKI POLITIČNO-EKONOMSKE REFORME V »VLADAVINI« DENG XIAOPINGA IN JIANG ZEMINA

Različne države so imele različne razvojne oz. modernizacijske strategije v političnem sistemu, nekatere so prakticirale zahodni tip demokracije, druge komunizem, fašizem, nacionalizem itd. (Ferfila in Kovač, 2000). Politični in ekonomski razvoj Kitajske pomeni štiriindvajsetletna prizadevanja Kitajske v oblikovanju države, ki je pripeljal do značilnosti političnega sistema. Za omenjeno državo bi lahko govorili o politikah z močno poudarjenim državnim vmešavanjem. Pri tem je vodilno vlogo v kitajski politiki igral Deng Xiaoping²⁵. Kitajski komunizem se je pod njegovim vodstvom otresel sinonima za

²³ Avtonomija pokrajin je fiktivna. V avtonomnih pokrajinah je večina lokalnih uradnikov pripadnikov narodnih manjšin. Etnične manjšine uporabljajo svoj jezik v vseh javnih ustanovah in zanje po zakonu ne velja »politika enega otroka« (Starr, 2001).

²⁴ Po ustavi iz leta 1982 mora biti guverner avtonomnih pokrajin, avtonomnih prefektur in avtonomnih okrožij državljan ene izmed narodnih skupin ali narodnosti, ki ima avtonomijo na določenem območju (Mackerras in Yorke, 1991: 68).

²⁵ V politično areno je aktivno vstopil leta 1987, leta 1990 pa je pred upokojitvijo zaprosil za odstranitev iz vseh državnih položajev (Mackerras in Yorke, 2001).

totalitarizem, sprostila sta se politična mobilizacija in teror, pojavile so se nekatere samostojne gospodarske skupine in ustanove, intelektualci so pridobili več svobode in v določeni meri se je omejila moč oblasti. Toda monopol moči je ostal v roki ene politične stranke in v rokah peščice najvišjih voditeljev. Kljub vsemu je bil sistem Deng Xiaopinga izrazito usmerjen k ekonomskim in političnim reformam. Proces reform je bil podoben tistemu v drugih socialističnih državah, kajti primaren cilj je bil izboljšati gospodarstvo in življenjski standard v državi. Proces reform je tudi težil k tehnokratski ureditvi sistema in k preobrazbi politične elite²⁶ (Nathan *et al.* 1997: 58). Da bi se Deng izognil ostrim napadom levičarski politikov, je ohranil izhodiščno načelo Mao Zedonga in poudarjal, da se je potrebno vrniti k izvoru njegovih misli. *'Iskanje resnice iz dejstva'* (in ne razredni boj) je bila ključna ideja v Deng Xiaopingovi teoriji (Saje, 1999). Ta ideja je aktualna še danes na Kitajskem še danes, v času Denga pa je bila teoretična podlaga kroga reformistov.

Na enajstem plenumu Centralnega komiteja (CK) 1978 pride do odločilnega zasuka v kitajskem političnem vrhu v prid reformne struje, in z uradno potrditvijo nove usmeritve, se prične proces gospodarskih reform na Kitajskem, ki jih je Dengova (pomlajena) ekipa izvajala sproti (Saje, 1999: 68). Leta 1979 je vlada pod vodstvom Deng Xiaopinga uzakonila nadvse pomembno politično načelo, ki se je glasilo *'reforma in odpiranje'*²⁷ (Saje, 1999: 68-69). Posledično so razprave o reformi političnega sistema so sprožile reformo o tržno orientiranem gospodarstvu in o decentraliziranih gospodarskih strategijah. Govora je bilo tudi o administrativni revoluciji, ki je potrebna zaradi slabega sistema organiziranosti (presežena koncentracija moči, zloraba položajev itd.). V osemdesetih letih se v javnosti pojavijo polemike o sistemu, o ekonomski in politični reformi (zlasti vpeljevanje privatnih podjetij in odpiranje napram svetu), o ekonomski blaginji in o zunanji politiki. To so bile agende, ki so hotele omejevati vmešavanje vlade v gospodarstvo in vzgojiti bolj samostojna podjetja v tržnem sistemu (Nathan *et al.* 1997). Z uvajanjem reform se pojavijo ideološke razlike. Reformisti so se razdrobili na dve ideološki liniji, lahko bi rekli, na dve skupini, in sicer na desne in leve. Vsaka je posebej imela različne ideološke značilnosti²⁸. Odras Dengove

²⁶ V elito so bili vpeljani mlajši, bolj izobraženi in bolj strokovno kompetentni voditelji na različnih ravneh. (Nathan *et al.* 1997: 58)

²⁷ Šlo je za vlogo trga, sprostitev togih predpisov, ki so ovirali gospodarjenje kmetijskega sektorja, odpiranje posebnih gospodarskih con (priliv tujega kapitala in tehnologije); kar je vse skupaj dajalo videz politike odpiranja, in tudi poskuse uvajanja demokracije (Saje, 1999: 68-69).

²⁸ Prva skupina, liberalci, so se zavzemali za hitrejša reforme in intenzivnejša odpiranja, druga, konservativci, pa so zahtevali strožje nadzorovane reforme in previdnejša odpiranja. Obe sta hlepeli po veliki vladi in

kompromisne srednje poti je bila njegova teorija socializma s kitajskimi posebnostmi (potrjena na dvanajstem kongresu KPK 1982), kjer se primarna vloga planiranja dopolnjuje z vlogo trga, za kljubovanje neprimernim ideološkim vplivom zahoda pa je potrebno razvijati socialistično duhovno civilizacijo (Saje, 1999: 71). Institucionalizacija (proces institucionalne reforme in razlikovanje vlog posameznih institucij) in pravna urejenost (s katero naj bi širili demokratizacijo) sta postali ključni frazi reformistov. Reforme so prinesle nove vrednote in razmerja v družbi (npr. bogatenje nekaterih slojev, uvajanje pravnega reda, zmanjševanje vpliva partije, manjšanje in posodabljanje birokratskega aparata, hitrejše prevzemanje zahodnjaških navad in nov položaj vojske) (Saje, 1999)²⁹. Z željo po reformi političnega sistema so sredi 80.-ih let sprejeli novo partijsko in državno ustavo, vendar nova pravila niso zamajala dominantno vlogo partije in njenih partijskih kadrov (Saich, 1995). V naporu za učinkovito izvajanje reform je Deng izumil *4 pomembna načela*, s katerimi je poudaril nedotakljivost socializma; diktature proletariata; marksizma, leninizma, misli Mao Zedonga in zlasti vodilne vloge komunistične partije (Nathan *et al.* 1997).

Vrhunec politične napetosti in silni izziv partijske oblasti zaradi omejene svobode in pravic predstavljajo protesti na Trgu nebeškega miru 1989, ki so bili zatrti s silo. V literaturi se protest argumentira kot iskanje nove rešitve, da se ohrani monopolna oblast komunistične

egalitarizmu. Liberalci so želeli vlado, ki bi se borila proti posebnim privilegijem in gospodarski neenakosti; konservativci pa vlado, ki bo prevzela odgovornost za blaginjo državljanov. Razlike med njimi so se nahajale tudi v odnosu do reforme in njenih posledicah. Liberalce je zanimal vpliv reforme na moralo družbe in vlado, na drugi strani je konservativce skrbel negativni vpliv reform na posameznikovo materialno stanje. Liberalci so menili, da se lahko težave odpravijo z reformo gospodarstva in politike. Konservativci so imeli drugačen pogled, saj so zagovarjali, da se reforma upočasni (Nathan *et al.* 1997: 174). Pripadniki konservativne struje so bili delavci v državnih podjetjih, kmetovalci, upokojenci, ki so bili zaposleni v komunah in državnih podjetjih, ter nekateri upokojeni kadri in intelektualci iz 50.-ih let prejšnjega stoletja (Nathan *et al.* 1997). Vpliv posamezne struje na potek reform je pogojevalo ciklično potekanje reformnih procesov, toda ni nikoli prišlo do monopola nad izvajanjem reform in usmerjanjem razvoja države (Saje, 1999: 70).

²⁹ Kritiki reforme so ponovno nasprotovali reformistom, jih označevali za »buržoazne liberalce« in jih obsodili, da »onesnažujejo duhovnost«. Ob prvih strukturnih neskladij zaradi pospešene hitrosti reform in hitrega vdiranja zahodnjaških navad, je konservativna struja, da bi upočasnila reforme, konec leta 1980 sprožila gibanje proti buržoaznemu vplivu. Zagovorniki reforme so nasprotnikove vrednote smatrali za ortodokсно levičarske in sprožili gibanje za novo tehnološko revolucijo, ki ga je podprl tudi Deng (Saje, 1999: 71).

partije³⁰. Dogodki nakažejo predvsem potrebo po spremembi političnega sistema, zato se preoblikuje v teorijo *socializem s kitajskimi posebnostmi* in še naprej ščiti monopol oblasti (Nathan *et al.* 1997). Po tem je zaslediti večanje moči provincijskih voditeljev (je moč že zaslediti v tradicionalni Kitajski), in porast tehnokratov (tudi znotraj vojske) ter ohranitev ideologije kot vodila politik. (Long, 1999: 52).

Na 13. kongresu³¹ je predstavljen nov koncept partije kot organizacije, ki samo usklajuje različne interese v pluralistični družbi in ni več izključen kot arbiter na vseh področjih. To je bilo priznanje, da se v družbi poraja gospodarski in politični pluralizem znotraj enopartijskega sistema, ki so mu dodelili politično kontrolo (zaradi bojazni pred neredom)³² (Saje, 1999: 71-72). V tem času se poveže proces socialistične proizvodne ekonomije s procesom izgradnje socialistične demokratične politike, CK pa doda politično reformo (spremembe v oklepu politične moči komunistične stranke, in spremembe v odnosu center-lokala) k agendam partije. Naslednja reformno usmeritev se potrdi 14. kongres KPK oktobra 1992. Na tem kongresu je generalni sekretar Jiang Zemin v delovnem poročilu izrazil naklonjenost prevladi partije, predlagal okrepitev partijskih celic v vseh organizacijah in vpeljal novo, mlajše, bolj tehnokratsko in bolj reformno usmerjeno vodstvo partije³³ ter predlagal, da se partijske organizacije oblikujejo v »političnem jedru« državnih podjetij (Saich, 1999). Po smrti Denga Xiaopinga nudi ideološko oporo uradna

³⁰ Kasneje je želel trdno ohraniti (aktivno) vlogo partije z idejo o »izgradnji partije«, ki bi sicer nujno povečala moči KPK z delovanjem znotraj institucij, kar pomeni, da bi imela nadzor nad vlado, vojsko, zakonodajo in ekonomijo (Lam, 1995).

³¹ Na 13. kongresu partije predstavi generalni sekretar partije Zhao Ziyang nekaj predlogov reforme političnega sistema. Pozival je k porazdelitvi moči, in sicer horizontalno (segale bi do državnih organov iste ravni) in vertikalno (do partije in državnih organov in nižje do upravne hierarhije). Z vodstvom partije je malo možnosti političnega pluralizma. Zaradi nastopa politične krize so ideje zamrle (Saich, 1999: 36-37).

³² Po mnenju zagovornikov politične kontrole zahteva modernizacijski proces močno centralistično politično strukturo, še zlasti v zgodnji fazi procesa, zato da se prepreči družbene razlike, ki lahko spodkopajo ekonomski napredek (Saich, 1999).

³³ Za lažjo razumljivost te trditve, bom podkrepila predpostavko s statističnimi podatki. 47% od celotnega CK je bilo novih članov. Vodstvo je bilo bolj tehnokratsko, saj je bilo 84% članov CK univerzitetno izobraženih, malce mlajši od prejšnjih članov CK. Povprečna starost 14. kongresa je bila 56.3 let. Člani Politbiroja so bili dosti bolj mlajši od prejšnjih članov (iz 68 let na 62). Ob tem kongresu se je sedaj novi predsednik Kitajske Hu Jintao izkazal za najmlajšega člana v vseh naštetih organih. Novo vodstvo je prepričljivo bolj reformno orientirano, kajti iz Politbiro je bila odstranjena večina konservativcev, sedeže pa so zasedli predstavniki različnih področij in provincijski voditelji. Kot zadnji podatek velja omeniti, da je Centralni komite 14. kongresa sestavljalo 23% vojaških članov (Saich, 1999).

doktrina z nazivom Deng Xiaopingova teorija (strnjene reforme) graditve socializma s kitajskimi posebnostmi (Saje, 1999).

4. IDEOLOŠKA OPREDELITEV LR KITAJSKE

4.1. NARAVA IN OZADJE KITAJSKE POLITIKE: Tradicionalni vzorci državne oblasti

Podlaga današnjega političnega sistema na Kitajskem je tradicionalna kultura, to so konfucijanska ideologija (tradicionalni idejni vzorec) in načela konfucijanske etike in oblasti. Te naj bi bile še vedno pod površjem kitajske politike (Womack in Townsend, 1991). Ker ni namen moje diplomske naloge proučevati začetke političnega reda na Kitajskem, bom le omenila ključne stvari, ki bi se lahko navezovale na današnji vzorec političnega sistema in imajo korenine v »stari Kitajski«. Vsekakor ima LR Kitajska nov politični sistem. Cesarski red (vplivna in dolgotrajna politična tradicija in ideologija na Kitajskem, ki je bila prisotna več kot 2000 let in se končala leta 1911 s padcem dinastije Qing) imel nadaljni vpliv na kitajsko miselnost in kitajsko ureditev, hkrati pa je vzdrževal centralizirano vlado (Womack in Townsend, 1991: 411). V času cesarskih dinastij je cesarski red vzdrževal hegemonijo s pomočjo lokalne elite, ki je bila zaprisežena konfucijanski ideologiji, na kateri je temeljila tako legitimnost države kot tudi legitimnost izobražencev. Legitimnost te oblasti je ležala na proučevanju moralne doktrine, tako je konfucijanska ideologija postala integralna sila, ki je opravičevala politični red, določala cilje države, zagotavljala vrednote, na katerih je temeljila elita, in uravnovešala različne družbene interese. Konfucianstvo kot uradna ideologija cesarskega sistema, ki je izvirala iz filozofsko-religioznih miselnih šol, se je spretno prenašala s pomočjo kitajskih klasikov³⁴. S tem se je vpeljalo konfuciansko prepričanje, da je vloga vlade zagotavljati red in harmonijo, le- ta pa temelji na moralni izobraženosti in »pravilnem« obnašanju. Ideologija sta vsesplošno sprejela uradništvo in družba, ker sta si prizadevala za lojalnost in pravičnost cesarske oblasti (Womack in Townsend, 1991). Družbena stabilnost je bila odvisna od lokalnih voditeljev in drugih ustanov. Mediacijska vloga lokalnih elit in ustanov na lokalnem področju in na državni ravni, je začela ponikati konec 19. in začetek 20. stoletja, izginjati je pričela tudi lokalna oblast. Po letu 1949 se je s spremembo sistema vzpostavljajal vedno močnejši centralni nadzor, lokalni kadri in uradniki so postajali vezani

³⁴ Klasiki so neke vrste kanon. Teksti klasikov so bili preoblikovani skozi stoletja in tisočletja. Kasnejši teksti, ki so bili ponekod pisani z razlogom, so bili razglašeni za starejše kot so v resnici bili, novejše interpretacije tekstov pa se niso uspele ohraniti. V Han dinastiji so klasike sestavljali: Knjiga premen (za prerokovanja), Knjiga poezij (stare ljudske pesmi), Knjiga o lepoti in kreposti in Pomladansko- jesenski anali, ki so kronološki zapisi Konfucijeve države Lu, in Shantung province (Bertsch in Ganschow, 1976).

na politike centralne oblasti, po letu 1970 pa je bil močnejši nadzor nad posamezniki in lokalnimi vladami (Sangren, 2001).

Struktura vlade, njen odnos do ljudstva in oblikovanje ideologije, se je spreminjal iz dinastije v dinastijo. Toda koncept države kot nedeljive politične- kulturne enote je ostajal živ že dosti časa. Prva generacija, ki se je zvrstila po padcu dinastije Qing, je bila vzgojena v cesarskem duhu, kajti večina voditeljev je bila rojena pred padcem dinastije. Druga generacija voditeljev, generacija iz 80. let prejšnjega stoletja, ni imela neposrednih izkušenj z dinastijo, ampak so le poznali tradicionalne ideje in družbene vzorce, ki so bili prisotni po padcu dinastije. Tudi podoba komunistične partije in njenih bodočih voditeljev, se je pred vzponom na oblast kalila skozi tri desetletja revolucionarnih bojev (Womack in Townsend, 1991).

Stara oblast (vlada) je imela tipično elitistično- avtoritativno strukturo, kjer je imelo ljudstvo nič ali zelo malo pravic pri političnem odločanju. Po verovanju kmetov (predstavljali so večino prebivalstva) je centralna oblast na čelu vladarja oz. cesarja pomenila udejanjenje neba (cesarja so enačili s sinom Neba, njegova oblast je bila absolutna). Od tod zgodovinski izvor absolutnega cesarja ali vladarja na Kitajskem (Womack in Townsend, 1991: 411). Tradicionalna oblika oblasti je dobro prikazljiva v piramidni strukturi: na vrhu je avtokratičen vladar, pod njim vrsta ministrov, svetovalcev, predstavnikov, sodnikov in drugih, ki sestavljajo obširno centralizirano birokracijo; v spodnjem delu piramide je množica ljudi, ki podpirajo oblast; in na koncu nižji sloji, ki krepko delajo in so zvesti vladarju. Te navade in tradicijo je vzdrževal razred vojske, ki je bil vdan vladarju, in je bil očitno prisiljen, da ohranja tradicionalni način življenja (Womack in Townsend, 1991). Kitajski cesarski red je bil centraliziran avtoritaren sistem, v katerega je vstopala in imela svojo vlogo tudi uradniška birokracija. V nasprotju z zahodnjaškim fevdalizmom, ni bilo nobene podpore oblasti, torej podedovanega (zemljiškega) plemstva. Vstop v birokracijo je bil možen le z uspešno opravljenim uradniškim izpitom, ki je bil v grobem rečeno dostopen vsakomur (Womack in Townsend, 1991); medtem ko so se predstavniki gentry dokopali do politične oblasti državnega sistema izpitov, ki je temeljil na obvladanju formalnih in vsebinskih prvin konfucijanske doktrine (Rošker, 2000: 14).

Kitajci so tudi polagali veliko vrednost patriarhalnemu klanskemu sistemu, ki je bil dejansko hierarhično strukturiran, in prav zaradi tega so bili vpeljali podobni statusni vzorci

v drugih institucijah, vključno v formalni hierarhiji oblasti (vlade)³⁵. Oblast oziroma položaj znotraj določene družine ali velikega klana je bila dodeljena najstarejšemu moškemu članu v skladu z rodnimi vezmi. Starejša generacija je imela vpliv nad mlajšimi, starejši moški so bili nadrejeni ženskam in mlajšim moškim iste generacije (Bertsch in Ganschow, 1976: 53). Vzorec hierarhične oblasti je bdel nad ravnmi elite in širšo množico. V tem okviru se je odvijala marsikatera družbena dejavnost (politična ali nepolitična). Kasnejši razdor oblasti, ki ga je povzročil razpad starega političnega sistema, je dramatično vplival na vse družbene odnose. Z naporu Kitajske, da bi ponovno zgradila politični sistem, so se stalno pojavljale avtoritarne in hierarhične strukture oblasti (Womack in Townsend, 1991: 412). S tem, ko so cesar in birokracija stalno zasedali vrh družbene hierarhije, je dala avtoritarna struktura oblasti (tradicionalne Kitajske) največjo težo političnemu sistemu.

Politični sistem je bil relativno neodvisen od zunanjega vpliva (npr. članstva) in prav tako ni poznal nobenih legitimnih in zakonskih omejitev. Vlada je lahko samovoljno vpeljevala, upravljala, nadzorovala, presojala in zavirala po lastni presoji, elita pa se je zavezala moralni dolžnosti, da bo zagotavljala pravično in odgovorno vlado; ali pa se je zavezala birokratskim mehanizmom, mehanizmom kontrole in nadzora (Womack in Townsend, 1991). Politična rekrutacija in napredovanje sta bila vidika samoupravnega sistema. Posamezniki so si pridobili politično kariero z znanjem ali z bogastvom, ki jo je uradno potrdila oblast. Političnega predstavnštva sprva ni bilo.

Za razliko od tradicionalnega sistema je sedanjí prenesel oblast direktno na množico ter zmanjšal močno omejeno lokalno avtonomijo. Delovanje oblasti je kompleksnejše in bolj odprto družbenim interesom in zahtevam, zaradi povečanja velikosti in odgovornosti birokracije ter zaradi razširitve množične politične mobilizacije (Womack in Townsend, 1991: 412). Kitajska je tipičen primer ohranjenega in visoko razvitega imperija. Več kot očitno je, da je Kitajska uspela ohraniti in negovati centralno oblast, ki se kaže v vseh aspektih političnega sistema. Vzrok za to so naslednji kulturni dejavniki (Pye, 1995: 186):

- pretirani ideal o velikem vodji (npr. cesar, danes predsednik, itd.), ki je v konfucijanskem patriarhalnem klanskem sistemu najvišja oblast v družini³⁶,
- centralizacija moči, ki jo je omogočil močni občutek rasne pripadnosti oz. narodna enotnost v sodobnem pomenu³⁷,

³⁵ Celo Max Weber je klasificiral kitajsko družbo kot tako imenovano »družinsko državo«.

³⁶ »Očetova beseda je imela absolutno veljavo v družini, cesar pa ni toleriral nobene kritike oblasti« (Pye, 1995: 185).

- skorajda patološki strah pred frakcijami in družbeno zmedo ali neredom³⁸,
- velika pomembnost ideologije in simbolov; s tem so Kitajci ohranili mit, ki legitimira moč od zgoraj navzdol.

Tudi vodstvo partije in močan kult osebnosti izhajata iz konfucijanstva, prav tako ima struktura nove doktrine temelje v kitajski tradiciji in je izrisana po konfucijanskih načelih, ki so poudarjali zlasti red, hierarhijo in vodstvo izobražene elite (Eatwell in Wright, 1993: 114). Vsaj v začetku je bila ideologija kitajskega sistema neobhodno povezana z vrhovno oblastjo. Kitajska ortodoksnost je zagovarjala le eno samo državno oblast, koder vsa legitimna moč prihaja od zgoraj navzdol, iz centra. Moč je nekoč obstajala v plemiških družinah, klanih, podeželskih svetih in okrajnih uradih, nad temi pa je bila osrednja provincialna oblast. V preteklosti so lokalne oblasti, ki so služile cesarski oblasti, nekako poosebljale cesarski dvor. Danes pa delujejo lokalni kadri po merilih centra, in sicer tako kot da izvršujejo le politike centralne oblasti (Pye, 1995: 186-188). Kitajska kultura (tradicionalni sistem in filozofija) je uspela preživeti in se celo obnoviti. K temu so pripomogle konservativne sile (gospoda, družina in centralna oblast), ki so dejansko pomagale prihodu komunizma na oblast (Bertsch in Ganschow, 1976: 36). KPK se sicer razlikuje od cesarske elite v ideološki usmerjenosti, ampak obe sta usmerjeni k izkoriščanju množic. Razlika je, da sedanja ideologija poudarja vrlino navadnih ljudi in njihovo vlogo v družbi, zato je bolj človeška kot konfucijska etika (Womack in Townsend, 1991: 412 - 413).

4.2. MARKSIZEM-LENINIZEM, MISELNOST MAO ZEDONGA ALI TEORIJA DENG XIAOPINGA?

V tem podpoglavju poglavja 4. in vseh naslednjih se bo poskušalo analizirati in preveriti prvo hipotezo, ki trdi, da je komunistični in socialistični koncept ideologije okvir kitajskega enostrankarskega sistema.

Nezahodne oz. neevropske ideologije imajo lahko drugačne cilje kot evropske ideologije (Ferfila in Kovač, 2001: 34). Ideologija je bila in je predvsem za države s socialističnim in

³⁷ »Kitajci poudarjajo skupne korenine. Pomembnost dajejo svojim prednikom, in čutijo povezanost z vsemi ljudmi iste krvi. Občutek kulturne veličine/ pomembnosti je danes prenesen na raven močno prisotnega patriotizma« (Pye, 1995: 185).

³⁸ »Kitajci so prepričani, da bo sledila zmeda, če bo prišlo do medsebojnih obračunov. Vladati mora harmonija, vsaj površinsko« (Pye, 1995: 186).

komunističnim sistemom izrednega pomena. Ker tovrstni sistemi običajno temeljijo na točno predpisanem sistemu političnih idej, in izvirajo iz marksizma-leninizma, se imenujejo ideokratični sistemi. Sistem ponavadi vodi t.i. politična elita hegemonistične komunistične stranke, ki opravičuje monopol partije ter legitimira njeno (zgodovinsko) nalogo 'graditve socializma' (White, 1999: 21).

Zaradi določenih zgodovinskih dogodkov in okoliščin je Kitajska ubrala svojo obliko ideologije (Bertsch in Ganschow, 1976). V 20. stoletju zaznamujejo Kitajsko tuji vplivi (koncept revolucije, suverenost države, osnovanje zakonodaje, sodelovanje državne oblasti in skupščine, itd.). Eden izmed teh vplivov je bil tudi komunizem, t.j. instrument despotske oblasti v komunistični državah, v katerih se je uveljavil marksizem ali leninizem (Eatwell in Wright, 1993). A očitno je razkorak med komunizmom v praksi in komunizmom po Marxovem vidiku o univerzalni emancipaciji velik. Vse komunistične revolucije, med njimi tudi kitajska revolucija, so se godile v državah, koder ni bilo tolerance do tradicije, participacije ali politične svobode; v državah, ki so bile gospodarsko nerazvite in nepripravljene na proletarsko revolucijo, ki jo je predvideval Marx, torej revolucijo, katere akterji naj bi bili učeni industrijski delavci, in ki naj bi obogateli z revolucijo (Eatwell in Wright, 1993: 112).

Kitajski sistem na sploh zaznamuje ideološka ortodoksnost, ki je zelo pomemben atribut politične elite (članov in voditeljev komunistične stranke), ki oblikuje in ohranja identiteto in enotnost politične elite. Ideologija daje eliti možnost intelektualne presoje in ima moralno avtoriteto za to početje, zato lahko ohranja svoje učinkovito vodstvo. Po drugi strani pa je množica sprejema vrednote uradne ideologije in je pripravljena slediti voditeljem (White, 1999: 22). Vsaka nova kitajska generacija in novo vodstvo sta sicer morala utrditi legitimnost, s tem da sta preoblikovala okvir uradne ideologije (brez spodkopavanja predhodne ideologije) in sta prilagodila svojo vlogo v družbi.

Po vpeljavi marksizma-leninizma, je kitajska država doživela prelomnici, ki sta spodbudili razvoj dveh pomembnih teorij na Kitajskem. Prva prelomnica je povzročila nastanek dveh teoretičnih načel, ki sta se potrdili v praksi. Nanašata se na revolucijo in izgradnjo Kitajske (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997: 12). Ker je bil Mao Zedong pobudnik prve teorije, se je teorija poimenovala *miselnost Mao Zedonga*. Ob 7. kongresu je bila teorija sprejeta kot uradna ideologija in predstavlja 24-letne izkušnje partije (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997: 12). Ta miselnost ostaja »dragoceno duhovno premoženje partije«, je odraz teorije marksizma-leninizma, katere sestavni del so

izkušnje kitajske revolucije³⁹ (Chang v White, 1999). Če bi sistem zanikal dediščino Maoa, potem bi zanikal tudi kitajsko revolucijo, njeno stvaritev, Ljudsko republiko Kitajsko in njeno najvišjo institucijo- komunistično partijo Kitajske (White, 1990).

Posledica druge prelomnice je spodbudila nastanek teorije o 'izgradnji socializma s kitajskimi posebnostmi'. Njen glavni pobudnik je bil Deng Xiaoping, zato se je teorija poimenovala *Deng Xiaopingova teorija*⁴⁰ (Selected documents of 15 th CPC National Congress, 1997). Na 15. kongresu partije se s predlogom centralnega komiteja partije sprejme Deng Xiaopingovo teorijo za prevladujočo ideologijo in se jo vpiše v ustavo; medtem ko, sprejme komunistična stranka idejne koncepte marksizma-leninizma in miselnosti Mao Zedonga in teorije Deng Xiaopinga za osnovo svojega delovanja (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997). Politična teorija Deng Xiaopinga je v bistvu Deng Xiaopingova ekonomska teorija in zelo pomembna komponenta v znanstvenem sistemu in socialistični politični ekonomiji.

Socialistični tržni sistem na Kitajskem je postal legitimen zaradi potrebe po spremembi ekonomskega sistema, ki so bile predmet reform leta 1978. Ideološki okvir je bil ponovno spretno prilagojen predhodnemu, nov ekonomski okvir pa se je uvedel s pomočjo reform in odpiranjem pod socialističnimi razmerami. Teorija govori o socialističnem tržnem sistemu v sodobni Kitajski, ki ji daje podlago *socializem s kitajskimi posebnostmi* in *socializem na primarni stopnji*, ter na nek način potiska v ozadje teorijo o planskem gospodarstvu (Li Tieying, 1999). Usmerjena je zlasti k preoblikovanju ekonomije ter sprostitvi in razvoju proizvodnih sil⁴¹. Ta politična doktrina počiva na t.i. štirih principih, ki jih je Deng Xiaoping označil za elemente socialistične politike, in sicer so to marksizem-leninizem in miselnost Mao Zedonga (glavni načeli socialistične države), socialistična ureditev, diktatura

³⁹ Su Shaozhi, glavni zagovornik politične reforme v povezavi z miselnostjo Mao Zedonga, je izjavil: »Miselnost Mao Zedonga se mora ločevati od samega Maovega mišljenja. Misel je teoretični sistem, namreč izoblikovani prispevki k celotni partiji. Zaradi velikih prispevkov Mao Zedonga, jo lahko poimenujemo misel/ miselnost Mao Zedonga. Kot pravi teoretični sistem vsebuje pravo mišljenje. Nekaj njegovih misli je napačnih, druge so pravilne, ampak napačnih ne smemo izločiti iz miselnosti« (White, 1999: 26).

⁴⁰ Teorijo je že Deng Xiaoping predlagal na plenumu 11. centralnega komiteja leta 1978 (temeljila je na prenovi gospodarstva, ki jo je usmerjala partija, in na oblikovanju novih reformnih politik), ampak je nastala šele po kritičnem dogodku (po letu 1989, po incidentu na Trgu nebeškega miru), ko je bila Kitajska izpostavljena političnemu vmešavanju iz tujine in doma (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997).

⁴¹ Vloga tržnih mehanizmov bo služila kot nadzor glede porazdelitve virov, razvil naj bi se makroekonomski nadzor države (Li Tieying, 1999: 5).

proletariata in vodstvo komunistične partije (White, 1999: 27). Po mnenju kitajskih analitikov je Dengova teorija prava teorija, ki vodi kitajsko ljudstvo v socialistični modernizaciji, procesu reform in pri odpiranju svetu.

V drugi obliki je Deng Xiaopingova teorija dejansko nadaljevanje miselnosti Mao Zedonga, a kljub temu nova stopnja razvoja marksizma na Kitajskem (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002), kajti:

1. Teorija zagovarja načeli 'osvoboditev misli' in 'iskanje resnice iz dejstev', ki sta osnovi marksizma, hkrati pa pospešuje rast proizvodnih sil v socialistični družbi in večja moč socialistične države ter življenjski standard ljudi (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997).
2. Teorija ohranja temeljne dosežke socializma. Prepleta se z vprašanjem 'kaj je socializem in kako ga graditi', razlaga bistvo socializma in povzdiguje socializem v družbeno znanost (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997: 12).
3. Teorija Deng Xiaopinga je prilagojena današnjemu času, saj opazuje in analizira tuje države iz perspektive marksizma, ter opazuje druge socialistične države in države v razvoju (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997: 12).
4. *Teorija Deng Xiopinga in koncept 'socializma s kitajskimi posebnostmi'* tvorita nov obširen sistem znanosti (dopolnjujeta s filozofijo, politično ekonomijo in socializmom ter se posvečata ekonomiji, politiki, znanosti in tehnologiji, izobraževanju, kulturi, zunanji politiki, vojski in partiji) (Selected documents of 15th CPC National Congress, 1997: 12).

Navsezadnje velja teorija Deng Xiaopinga za obliko sodobnega marksizma, ki je ponudila mnoge nove predloge. Po analitičnem zapisu so revolucija in reforme pridobile pomen emancipacije proizvodnih sil, reforma je druga revolucija na Kitajskem; znanost in tehnologija so sedaj proizvodne sile in primarne proizvodne sile, gospodarski razvoj temelji na znanosti, tehnologiji in izobraževanju; planskega gospodarstva ni moč enačiti s socializmom, tržnega gospodarstva ni moč enačiti s kapitalizmom in tržno gospodarstvo se lahko izvaja v socializmu; napreden svet je odprt, razvoj Kitajske je odvisen od ostalega dela sveta (Yang, 2001: 39).

Pravi marksist je po prepričanju Yanga Chunguja (Yang, 2001: 39) tisti, ki sledi osnovnim načelom marksizma in prispeva nove teorije za rešitev novih problemom v skladu s spreminjajočim časom, novimi razmerami in nalogami.

4.3. KONCEPT TEORIJE »TREH PREDSTAVNIŠKIH VLOG«

Razvoj »treh predstavniških vlog« kot političnega koncepta je rezultat 13. CK-ja. Kitajski komunisti na čelu Jiang Zemina kot predlagatelja teorije so prišli do spoznanja o pomenu in funkciji socializma ter partije. V splošnem je teorija ponovno skupek marksizma-leninizma, misli Mao Zedonga in teorije Deng Xiaopinga ter je močno teoretično »orožje« v krepitvi stranke, izboljševanju in razvoju socializma v državi (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 7).

Teorija »treh predstavniških vlog« predstavlja 3 zahteve (pogoje), po katerih se imenuje teorija. Prvi pogoj je razvoj (naprednih) proizvodnih sil, drugi usmeritev k naprednih kulturi, tretji pogoj so interesi velike večine na Kitajskem⁴².

4.4. SOCIALIZEM S KITAJSKIMI POSEBNOSTMI

Socializem je na Kitajskem v sedemdesetih letih pomenil še vedno prakso, realnost, zavesten program, ki je dobil odločilne spodbude z revolucije (Leksikon CZ, 1973), kajti zgodovina socializma kot ideje se prekriva z razvojem komunizma. Socializem zavzema družbeno-ekonomski in politični razvoj. Celo gre za vrsto znanstvenega socializma.

Socializem kot (politična) ideologija se je prilagodila kitajskim razmeram in značilnostim po zaslugi Deng Xiaopinga, ki je takole razlagal socializem po kitajskem vzoru: »To je zato, ker se uravnavamo po mejah naše realnosti, naših razmerah ter smo samozadostni« (Deng, 1987:18). V kitajski politični miselnosti obstaja prepričanje, da bi Kitajska brez socializma, hkrati tudi marksizma in revolucije, padla v kaos (Deng, 1987). Zakaj so torej izbrali socializem? Deng je utemeljil v svoji knjigi; ker so morali rešiti probleme lakote, zaposlovanja in poenotiti državo (Deng, 1987).

Zvestoba do marksizma je na Kitajskem enakovrednega pomena kot zvestoba socializmu. Prehod v socializem je po predpostavki Kitajcev sledil iz marksizma, ta pa iz t.i. nove demokracije in navsezadnje je revolucija velika zaslužnica za uspeh socializma (Deng, 1987: 53). Novo podobo socializma kot vrsto ideologije je predlagal 11.CK KPK. Temeljila je na prenovi gospodarstva, ki ga usmerjala partija, in snovanju novih reformnih politik (Yang, 2001).

⁴² http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-06/26/content_241243.htm, (26.06.2003)

Marksizem⁴³ je v sedanjem obdobju povezan z razvojem proizvodnih sil. Kitajska zagovarja komunizem, kjer dela »vsak po svoji sposobnosti in vsak zaradi svojih potreb«, ter zahteva visoko razvite proizvodne sile in materialno bogastvo. Zatorej, je prioriteta naloga socializma, in z njim partije ter države, razvoj proizvodnih sil (Deng, 1987: 54). S tem Kitajska iz svoje perspektive, po svojih razmerah in karakteristikah utemeljuje socializem na način: »V socialističnem sistemu prevladuje hitrejši in večji razvoj proizvodnih sil kot v kapitalističnem sistemu. Socializem pomeni izkoreniniti lakoto. Po principu socialistične distribucije lahko vsi ljudje živijo bolje« (Deng, 1987: 54). Prevedeno v običajno razlago pomeni, da je primarna naloga države gradnja socializma s kitajskimi posebnostmi in uperjenje vseh moči k socialistični modernizaciji. In ker je na primarni (začetni) stopnji socializma⁴⁴ država še vedno nerazvita in tržni sistem slab, se mora spodbujati ekonomski razvoj. Socializem s kitajskimi posebnostmi je v resnici poimenovanje za edinstveni socializem s tržno ekonomijo, ki mu ni primera. Na tej stopnji gradnje kitajskega socializma obstaja vedno večji razkorak med materialnimi in kulturnimi potrebami ljudi ter stopnjo proizvodnje.

V točkah lahko strnem vidike kitajskega socializma, ki se prilagajajo cilju razvoja po partijski liniji (Yang, 2001: 40-45):

1. socializem ni revščina niti počasen razvoj, bistvena naloga socializma je razvoj že omenjenih proizvodnih sil,
2. socializem ne pozna egalitarizma in polarizacije, brezpogojni cilj socializma je skupno bogastvo (toda določenim ljudem in področjem je dovoljeno, da obogatijo prej, ker bodo pomagali doseči skupno bogastvo),
3. tržno gospodarstvo mora funkcionirati v okviru socializma,
4. brez demokracije ni socializma ali socialističnega napredka, demokracija je pomembni politični vidik socializma (gre za socialistično demokracijo in pravni red),
5. večji ideološki in etični napredek je smisel socialistične ideologije in kulture (posredi je nadvlada socializma nad kapitalizmom),
6. socializem se mora izgraditi s pomočjo reform in odpiranja (ki sta prvini Dengove teorije),

⁴³ Socializem s kitajskimi posebnostmi nosi v sebi prvine teorije 'iskanje resnice iz dejstev', podobno marksizmu ter marksističnemu dialektičnemu in zgodovinskemu materializmu, ki ju je poudarjal Deng Xioping v problematiki strukture gospodarstva. Pri njiju je temeljnega pomena prilagoditev proizvodnih odnosov razvoju proizvodnih sil (Deng, 1987: 53).

⁴⁴ Ideja, ki jo je na 13. kongresu artikuliral Zhao Ziyang (generalni sekretar 13. kongresa).

7. v izgradnji socializma je neizpodbitno sodelovanje in obnova vodstva KPK (brez nje je nemogoče doseči karkoli v državi, in naj bi bila osrednja sila, ki vodi ljudi)

Vsi vidiki so med seboj povezani v organsko celoto, so v medsebojni soodvisnosti in skladnosti, in se vzročno povezujejo.

Li Tieyin (Li Tieyin, 1999: 20) v svoji razpravi o teoriji socialističnega tržnega sistema zagovarja, da prihodnost Kitajske leži na socializmu in obratno, tudi prihodnost socializma leži na stabilni, hitri in zdravi gospodarski rasti, in na ustvarjanju proizvodnih sil pod vplivom kapitalizma. To so predpogoji za obstoj socializma.

5. KOMUNISTIČNA STRANKA KITAJSKE

V tem poglavju bom predstavila statutarno opredeljeno komunistično stranko in se pri njenem preučevanju oprla tudi na podatke, ki so jih zbrali drugi avtorji, ki se ukvarjajo s preučevanjem omenjene tematike. V analizi tega poglavja se bodo preverile nekatere predpostavljene hipoteze, in sicer druga, tretja in četrta, ki se nanašajo na vsa podpoglavja. Glede na že prej opredeljeno delitev strank se komunistična partija enači z ideološkimi strankami, ki imajo jasno določene politične cilje, od katerih ne odstopajo. Ključnega pomena v delovanju posamezne stranke so strankarska organiziranost, njene funkcije in navsezadnje pravne pravine. Politične stranke se razvrščajo predvsem glede na svojo programsko usmeritev ter glede na organizacijo (Kristan *et al.* 1994). S tega vidika je mogoče uvrstiti KPK med delavske stranke, natančneje komunistično stranko, kar že pove samo ime stranke.

Politični sistem Kitajske je osredotočen na vlogo partije in njen odnos do drugih organizacij v družbi. Le temeljna reforma bi lahko zmanjšala moč komunistične politične stranke. Z začetkih nastanka partije, tekom dolgega boja za zmago pred letom 1949, je bila ustvarjena prevelika koncentracija moči v partiji prav z osnovanjem neomajne, zelo disciplinirane in centralizirane komunistične partije Kitajske (Saich, 1999: 38). Dejstvo je, da je komunistična stranka voditeljica vsega ljudstva v državi, da je torej prevladujoče državno telo, in hkrati ustanoviteljica LR Kitajske,⁴⁵ ter je stranka delavskega razreda, ki se vidi kot idejno nosilko proletariata. Njena funkcija je tudi oblikovanje politik, ki jih izvršuje država. Vodstvo KPK pomeni vodstvo v političnem, ideološkem in organizacijskem smislu. Partija mora združevati tri politične komponente, to so zahteve reform, politiko odprtosti in socialistično modernizacijo. Če partija upravlja (koordinira) vse situacije (in poveljuje vsem okoliščinam), potem igra osrednjo vlogo med vsemi organizacijami, s katerimi sodeluje. Osredotočena je predvsem na gospodarski razvoj in usklajuje vse mogoče dejavnike z razvojem. Partija ima pravico do odločanja, do oblikovanja političnih linij, načel in politik v širšem pomenu besede, njeno delo je povezano z organizacijo, publiciteto in izobraževanjem. Njene dejavnosti potekajo v okviru Ustave in drugih relevantnih zakonov, pri čemer se ji mora dopuščati lastno dejavnost, odgovornost in usklajenost z zakonodajnim, izvršilnim in sodnim organom ter gospodarskimi in kulturnimi organizacijami. Stranka ima tudi moč, da krepi vodenje

⁴⁵ <http://www.china.org.cn/english/Political/25060.htm>, (24.10.2003)

določenih civilnih oziroma množičnih organizacij na Kitajskem, na primer sindikati, organizacij Mlade komunistične lige, Federacije žensk, itd. (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

Glede na pojem stranke se ta »stranka hegemon« ne spreminja, a so le vidne manjše spremembe. Z začetkom razvojnih strategij je prišlo do družbenega razlikovanja. Toda vedno nove institucije so posrednik med partijo in sektorji družbe, reforme pa rahljajo partijski oklep nad organizacijami države in družbe (Saich, 1999: 38).

5.1. O KOMUNISTIČNI PARTIJI

Komunistična stranka Kitajske se je razvila sprva kot majhna komunistična skupina v Šanghaju, julija 1920, v prizadevanju, da bi rešila Kitajsko iz kaosa, zaostalosti in izpod imperialističnega jarma; kar je osnovna značilnost zgodovine političnih strank ter nastanka in razvoja političnih strank na sploh. Njen nastanek⁴⁶ je povzročila politična kriza, »ki je mobilizirala prizadete skupine« (Fink- Hafner, 2001). Ne smemo zanemariti, da je proces ustanavljanja stranke unikatni proces glede na to kako poteka organiziranje in institucionalizacija (Charlton v Fink-Hafner, 2001).

Kasnejši vzpon KPK na oblast s pomočjo revolucionarnega gibanja je povzročilo torej več dejavnikov (neenakost na podeželju⁴⁷, obleganje tujcev zlasti Japonske, in beda ljudi⁴⁸), ki so tvorili grozovito stanje Kitajske (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976). Kitajci oziroma komunisti so po dobrem vzoru Sovjetske zveze brez oklevanja razpustili t.i. »kapitalistične razrede«, organizirali delavska združenja in spreobrnili delavce v razred proletariata⁴⁹, pri čemer so postali člani partije idejni nosilci revolucionarnega gibanja oziroma avangarda (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976: 108). Od leta 1921 do leta 1949 so pod okriljem

⁴⁶ Način nastanka strank je nekoliko povezan z ideološkimi in organizacijskimi značilnostmi strank. Eksterni nastanek v tretjem svetu se povezuje z artikulacijo nacionalističnih in antikolonialnih gibanj (LaPalombara in Weiner v Fink-Hafner, 2001: 39).

⁴⁷ Ozemlje je bilo v lasti številnih zemljiških veleposestnikov, ki so se med seboj neprenehoma borili za prevlado (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976: 107).

⁴⁸ Obujanje politične organizacije in aktivizma na sploh je sprožilo gibanje 4. maja 1919, ki je bilo nastrojeno proti imperializmu in veleposestnikom. Šlo je za dvostranski nacionalizem (izgon tujih sil in izginotje veleposestniške prevlade), ki je vpeljal pojem marksizma-leninizma (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976: 107).

⁴⁹ Kitajski kmet in delavec sta bila namreč prvič postavljena v vlogo ustvarjalnega dejavnika, ki sooblikuje družbo in državo (Rošker, 2000: 17).

KPK potekali boji, ki so izpodrinili imperializem, fevdalizem in kapitalizem, s čimer je bila ustanovljena Socialistična Republika Kitajska, in prehod v začetek socializma na Kitajskem (China 2002, 2002: 60). Ko je prišla KPK na oblast leta 1949 in proglasila enopartijsko državo, se je država preoblikovala v enotno, samostojno in moderno državo ob bok Sovjetski zvezi. Vladne politike je oblikovala monopolna stranka, komunistična stranka, ustanovljena kot institucija, ki naj bi pospeševala revolucionaren proces, znana kot 'stranka novega tipa'. Močno centralizirana, borbena in zelo prepletena komunistična stranka, je dejansko postala instrument za prevlado razredne zavesti nad delavci in instrument za politično mobilizacijo delavcev (Bertsch in Ganschow, 1976: 130). KPK je bila od leta 1949 do leta 1976 (do Maove smrti, ko je vodstvo prevzel Deng Xiaoping) močna stranka na oblasti⁵⁰. Smatra se, da je Kitajska stopila v novo zgodovinsko obdobje -obdobje napredka- po enajstem Centralnem komiteju partije konec leta 1979. Od takrat je partija izvajala politiko reforme in odpiranja, ki so v splošnem prinesle uspeh, je Kitajska postala gospodarsko najhitreje razvijajoča se država v svetu. Hitro se je razvijal nedržavni (privatni) sektor, potrošniške dobrine so se močno razmahnile, stil življenja pa se je razvejal. Vse te spremembe so nakazale konec revolucionarnega in začetek post-revolucionarnega obdobja, kjer naj bi imeli partija in država točno predpisano vlogo (Gasster v Bertsch in Ganschow, 1976: 108).

Sama ustava sicer daje dominantno vlogo KPK. Danes ima stranka več kot 66 milijonov članov in 3.5 milijonov organizacij, ki delujejo na osnovni ravni države (*»basic organizations«*). Po oceni ameriških znanstvenikov (Starr, 2001) je vsak 20 Kitajec/Kitajka pripadnik KPK. Velja dopolniti, da kljub tem dejstvom in podatkom komunistična partija ni edina politična stranka, ki kuje politično ozadje ali politično strukturo na Kitajskem, ampak »se ji ob bok postavlja« še 8 drugih t.i. 'demokratskih strank', ki se bolj kot ne pasivno vključujejo v politično delovanje. Te politične zveze ali družbenopolitične organizacije so Revolucionarni Komite Kuomintanga (*»China Revolutionary Committee of the Kuomintang«*), Demokratična Liga Kitajske (*»China Democratic League«*), Združenje demokratične državne sestave Kitajske (*»China Democratic National Construction Association«*), Združenje za napredek demokracije na Kitajskem (*»China Association for the Promotion of Democracy«*), Demokratična stranka kitajskih kmetov in delavcev

⁵⁰ S kampanjo »100 cvetov« je Mao spodkopal legitimnost partije zaradi napadov na ljudi, ki so se uprli kampanji (zaporna kazen ali prisilno delo), z presežnim »Velikim skokom« in anarhijo v »Kulturni revoluciji«. Ponovno zaupanje si ji pridobila po Maovi smrti (Starr, 2001)

(»*Chinese Peasant and Worker's Democratic Party*«), Zhi Gong Dang Kitajske (»*China Zhi Gong Dang*«), Združenje (zdržba) Jiusan (»*Jiusan Society*«) in Demokratična samoupravna liga Taiwana (»*Taiwan Self-government League*«).⁵¹ Po lastni odločitvi, 'demokratske stranke' politično podpirajo vodstvo KPK. Stranke uživajo politično svobodo, samostojnost v organiziranju in enakost pred zakonom in po Ustavi. Politični razlog dobrega sodelovanja med KPK in tovrstnimi strankami je dolgoletni soobstoj, medsebojni nadzor in iskreno obravnavanje druga druge. Glede na monopol oblasti, nekomunistične stranke niso 'stranke na položaju' (»*parties out of office*«) niti niso opozicijske stranke, a imajo vseeno možnost 'enakopravnega' sodelovanja v političnem prostoru. Celotni stalni komiteji ljudskih kongresov, komiteji KPPK in vladni organi vseh ravni ter ministrstva znotraj strukture državne oblasti sprejemajo člane nekomunističnih strank za svoje vodje. Nekomunistične stranke se svobodno uveljavljajo v upravnem sistemu; na lokalnem in osnovnem nivoju, v provincah, avtonomnih in mestnih območjih ter mestih (China 2002, 2002).

5.2. GLAVNE IDEOLOŠKE SMERNICE IN FUNKCIJE KPK

Ideologija ima pri organizaciji kot je komunistična stranka temeljni pomen, ker uveljavlja določene interese in s tem tudi samo identiteto udeležencev. Z njo je moč okrepiti solidarnost med člani stranke, saj prispeva k oblikovanju in utrjevanju prepričanja članov, da imajo skupne cilje. Poleg tega postaja »vodilo delovanja«, saj usmerja strateške in taktične odločitve stranke. Konec koncev ideologija krepi moč voditeljev, ti pa so tisti, ki poznajo doktrino stranke in so jo možni uveljavljati (Della Porta, 2003: 127). Ideologija stranke na oblasti vpliva na strategijo stranke (zlasti ko gre za prerazdelitvene politike in za poseganje države v gospodarstvo) (Mule in Pennings v Della Porta, 183).

KPK je kot sodobna prva kitajska vlada ljudstvu ponudila celovito in obsežno ideologijo (Rošker, 2000: 14). Nova ustava (v nadaljevanju statut) komunistične stranke, ki je bila na zadnje sprejeta na 16. kongresu Novembra 2002, podrobneje določa ideološke smernice in vlogo KPK.

⁵¹ Večina strank se je ustanovilo med vojno odpora proti Japonski in vojni za osvoboditev (China 2002, 2002: 61).

S preučevanjem formalne vsebine dokumentov v tem podpoglavju potrjujem drugo in deloma tretjo hipotezo, da je ideologija vodilo političnega delovanja komunistične stranke, s katerim tudi potrjuje legitimnost (obstoj).

Po ustavi stranka sprejema vodila svojega delovanja, ki so marksizem-leninizem, miselnost Mao Zedonga, Deng Xiaopingova teorija in ideja t.i. treh predstavniških vlog.⁵² Statut KPK daje usmeritev, na katerem temelji državni sistem, to je socialistični sistem ali socialistična ljudska demokracija, za katero si prizadeva KPK in njeni člani. Poglavitna usmerjenost komunistične partije Kitajske je, da uresničuje zahteve (ali pogoje) za razvoj naprednih proizvodnih sil, usmeritev k napredni kitajski kulturi, in osnovne interese večine kitajskega ljudstva, t.j. »tri predstavniške vloge«. Zatorej je realizacija komunizma strankin najvišji ideal in njen nepogrešljivi cilj, ki je uresničljiv le, če je socialistična družba zelo razvita in napredna, a to je dolgotrajen proces (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002). Statut KPK v drugi vrsti podpira sistem ljudskih kongresov in sistem večstrankarskega sodelovanja ter političnih posvetov pod vodstvom KPK (Macridis, 1992). Ustava LRK (dokument, ki je osnova političnega programa stranke) in statut KPK soodvisno pojasnujeta, da je komunistična stranka Kitajske avantgarda tako delavskega razreda kot tudi kitajskega ljudstva in naroda, ter vodilo socializma s kitajskimi posebnostmi (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

Najpomembnejša funkcija stranke pri vodenju države je razvoj oziroma napredek v državi.⁵³ Strategiji v gospodarskem in družbenem razvoju države sta izgradnja bogate družbe in širjenje socialistične modernizacije, do stopnje razvitih držav (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 2). Na primarni stopnji socializma, v katerih se še vedno nahaja Kitajska, je poglavitna dejavnost komunistične stranke vodenje in združevanje vseh kitajskih etničnih skupin, ki pomagajo Kitajsko spreminjati (ponovno) v bogato, močno, demokratično in kulturno napredno socialistično državo. Temu v prid se z gospodarskim napredkom ohranjajo 4 poglavitna načela (tudi temelji, na katerih se gradi država), reforma in odpiranje.

⁵² <http://www.china.org.cn/english/zhuanti/china2003/73218.htm>, (8.11.2003)

⁵³ Splošni kriterij v presojanju dela so; kakšno korist ima razvoj proizvodnih sil v socialistični družbi, kako krepi državo in izboljšuje standard življenja.

Podrobneje se k nalogam stranke prištevajo:

1) Podpora trenutno prevladujočega sistema.⁵⁴

2) Podpora t.i. »duhovne civilizacije«.

Stranka usmerja ljudi v gradnji duhovne civilizacije, materialne in politične civilizacije. Socialistična duhovna civilizacija pomeni močno ideološko in intelektualno podporo, ter pomaga ustvariti primerno družbeno ozračje za gospodarski razvoj, reformo in odpiranje. Za stranko je pomembno, da navduši člane partije in druge ljudi z partijsko usmeritvijo, patriotizmom, socialistično ideologijo, in z ideali komunizma (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 16-17).

3) Bdenje nad LOA.⁵⁵

4) Urejanje odnosov med političnimi in nepolitičnimi skupinami.⁵⁶

5) Združevanje ljudi širom države.⁵⁷

6) Sodelovanje v mednarodni politiki in odnosih.⁵⁸

⁵⁴ Kot sem že omenila komunistična partija spodbuja ljudi k razvoju sistema socialistične demokracije in k izgradnji socialistične politične civilizacije; pomaga širiti socialistično demokracijo; krepi socialistični pravni red, ki temelji na državnih zakonih (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 14).

⁵⁵ Stranka je nadrejena Ljudski osvobodilni armadi in drugim oboroženim silam, kar naj bi krepilo vojsko in ji dalo celostno funkcijo v obrambi države in socialistični modernizaciji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002)

⁵⁶ Komunistična stranka ohranja in pospešuje odnose enakopravnosti, enotnosti, vzajemne pomoči med različnimi narodnostmi v državi; podpira in nenehno izboljšuje razmere v avtonomnih pokrajinah, aktivno izobrazuje in spodbuja kader etničnih manjšin, pomaga jim pri gospodarskem in kulturnem razvoju in pri vsesplošnem razvoju (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 18).

⁵⁷ Stranka je združena z delavci, kmeti, intelektualci, vsemi nekomunističnimi partijami, nestranskimi pripadniki in etničnimi skupinami, ki podpirajo združitev Kitajske. Zraven sprejemajo sonarodnjake iz Hong Konga in Macaa, Taiwana in Kitajce v tujini po principu »ena država, dva sistema« (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

⁵⁸ Stranka se zavzema, da se razvijejo dobri odnosi z drugimi državami (z drugimi azijskimi državami, z afriškimi in latinskoameriški državami v razvoju) in se tako ustvari ugodno mednarodno ozračje za kitajske reforme in modernizacijo. V mednarodnih odnosih, mora vztrajati pri neodvisni in miroljubni mednarodni politiki, ohranjati samostojnost in suverenost Kitajske, nasprotovati hegemoniji in nadvladi določenih politik, ohranjati mir na svetu in spodbujati napredek človeštva. KPK ostaja pristranska pri odnosih med Kitajsko in drugimi tujimi državami, na podlagi petih pravil »miroljubnega sobivanja«; in sicer vzajemnega spoštovanja suverenosti in teritorialne povezanosti(celovitosti), medsebojnega nenapadanja, nevmešavanja v notranje zadeve posamezne države, enakopravnosti in medsebojne pomoči (vzajemne koristi) ter miroljubnosti (zlasti z ZDA, Rusijo, Evropsko unijo in Japonsko). Stranka hkrati neprenehoma kliče po dobrih sosedskih odnosih med Kitajsko in sosednjimi državami ter po krepitvi enotnosti in sodelovanja. V identičnem odnosu partija

7) Stremljenje k socialistični modernizaciji.

V skladu s tem vodi stranka vse etnične manjšine in se drži svoje usmeritve (to je okrepiti in izboljšati partijsko strukturo, vztrajati pri samodisciplini in strogosti s svojimi člani, ter nadaljevati s podobnimi funkcijami stranke kot jih je imela v preteklosti). V celoti vztraja pri svojem programu: pri urjenju svojega vodstva, omejevanju korupcije, preprečevanju izprijenosti, krepitvi »svojih razredov«, množičnem propagiranju, in pri učinkovitosti; kajti le tako se bo uspela ohraniti in ustvariti močno bazo, ki bo vodila ljudstvo v socialističnemu sistemu s kitajskimi posebnostmi (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 21- 22).

V izgradnji partije so pomembni štirje elementi oziroma štiri zahteve, ki so:

- 1) *Zvestoba partijski liniji (usmeritvi).*⁵⁹
- 2) *'Emancipacija mišljenja', 'iskanje resnice iz dejstev' in korak s časom.*⁶⁰

Ideologija izhaja iz praktičnih primerov. Ideologija prehaja iz teorije v prakso, išče resnico iz dejstev, in potrjuje resnico skozi prakso. Člani partije morajo slediti ideološki liniji, odkrivati nove poti, preverjati nove metode, biti kreativni, itd. in navsezadnje v praksi izkusiti marksizem (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 23- 24).

- 3) *'Služenje ljudstvu z vsem srcem'.*

Partijski interesi se ne razlikujejo od interesov delavskega razreda in širšega kroga ljudi. Pri tem daje prednost interesom množice pred svojimi interesi, je v stiku z ljudmi in se uravnava po njih (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

- 4) *Demokratični centralizem*, ki je kombinacija centralizma, ki temelji na demokraciji in hkrati demokraciji, ki je centralizirana, ter je pomembno organizacijsko načelo partije in množice (ki se prilagaja partiji).

Tukaj je smiselno navezati pojem demokratičnega centralizma v obravnavanju naslednjega podpoglavja, organizacije partije. Demokratični centralizem velja hkrati kot organizacijsko

razvija odnose s komunističnimi strankami in drugimi političnimi strankami v drugih državah po principih neodvisnosti, popolne enakopravnosti, vzajemnega spoštovanja in nevmešavanja v notranje probleme (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 19- 20).

⁵⁹ Cela partija mora imeti poenoteno mišljenje glede svojih teorij, konceptov in usmeritve. Politika reforme mora biti skladna vsemi štirimi zahtevami. Na primarni stopnji socializma se mora v celoti izpolnjevati partijsko linijo in program stranke (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 22).

⁶⁰ Partijska ideološka linija izhaja iz praktičnih primerov, vključuje teorijo v prakso, išče resnico iz dejstev, potrjuje resnico skozi prakso. Člani partije morajo slediti ideološki liniji, odkrivati nove poti, preverjati nove metode, delati kreativno, itd. in navsezadnje praktično izkusiti marksizem (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 23- 24).

načelo državnih organov. Toda tudi znotraj partije imata aktivno vlogo demokracija ter spodbude partijski organizacij (na vseh nivojih). Pravi centralizem sproža neko aktivnost znotraj partije in daje učinkovite odločitve, odtod se uvršča k zahtevam komunistične stranke. V ospredju postavlja partija pomen organizacije in discipline, čeprav imajo člani partije enako disciplino. Nadzor nad vodilnimi partijskimi organi in voditelji ter notranji nadzor je nasploh strog. Prav tako partija v notranjih političnih dejavnostih zagovarja kritiko in samokritiko v dobrem pomenu, ocenjuje ideološke polemike, se zavzema za resnico in popravlja napake. Za stranko so ključnega pomena politične situacije, kjer so v ravnovesju centralizem in demokracija, disciplina in svoboda, enotnost svobode ter enotnost volje in duha (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

5.3. ORGANIZACIJA KPK⁶¹: Organi stranke in njihove pristojnosti

Organizacija politične stranke je lahko zgrajena po teritorialnem načelu, kar pomeni, da se naslanja na obstoječo upravno teritorialno razdelitev države (Kristan *et al.* 1994: 31), ki jo ima tudi Kitajska. Stranke so nasploh kompleksne organizacije, ki se notranje organizacijsko delijo na več delov (Krašovec, 2001: 3).

Panebiancov model organizacijskega razvoja je označil razvoj strank po metodi teritorialne penetracije (po kateri se je razvila večina konzervativnih strank), ki so zgodi, ko »center« nadzoruje, pospešuje ali usmerja razvoj »periferije« (npr. oblikovanje lokalnih in drugih vmesnih strankarskih organizacij) (Krašovec, 2000: 18).

Komunistična stranka Kitajske je dokaj centralistično vodena in podvržena strankarski disciplini. Njena organizacijska struktura deluje vzporedno z vladno birokracijo, zato lahko partijski člani nadzorujejo delo birokracije na vsaki ravni (Starr, 2001: 57).

Statuti političnih strank so v glavnem tista formalna pravila, ki porazdeljujejo moč v strankah. S tem, ko različnim organom strank dodeljujejo različne pristojnosti in naloge, porazdeljujejo tudi formalno moč (Krašovec, 2001: 30). Da bi ugotovila, kateri so organi KPK, kakšne so njihove pristojnosti, kaj se zahteva od članov partije in kakšna je disciplina znotraj stranke, sem analizirala statut KPK. Tako se v tem podpoglavju potrjuje četrta hipoteza, ki predpostavlja, da imajo osrednja partijska telesa večjo moč in pristojnosti.

V splošnem je KPK neke vrste povezovalno telo (»*integral body*«), ki deluje po principu demokratičnega centralizma, pri čemer ji je v veliko oporo njen statut. Pri strankarski

⁶¹ Glej Priloga 1.2

organizaciji je demokratični centralizem (tudi glavni cilj stranke) poimenovanje za politično participacijo širše množice ljudi, torej vključevanje množice v politični proces. Po demokratičnem centralizmu so splošna pravila partije razporejena v hierarhiji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 43- 46):

- a) Posamezni člani partije so podrejeni organizaciji partije, manjšina je podrejena večini, organizacije na nižjem nivoju so podrejene organizacijam na višjem nivoju. Vse partijske organizacije in člani partije so podrejeni državnemu kongresu KPK in Centralnemu komiteju KPK.
- b) Volijo se najpomembnejša strankarska telesa, razen predstavniških teles in glavnih skupin članov stranke v nepartijskih organizacijah. Najvišje telo v stranki je državni kongres partije (do sedaj se je izvršilo 16 partijskih kongresov) in pod njim CK, ki ga izvoli kongres. Najpomembnejša telesa lokalnih partijskih organizacij so partijski kongresi na delegatski ravni in partijski komiteji, izvoljeni od kongresov. Partijski komiteji so odgovorni partijskim kongresom, katerim neprestano poročajo o svojem delu.
- c) Organizacije višjega nivoja morajo imeti pod nadzorom organizacije na nižjem nivoju in navadne partijske člane ter reševati vprašanja in probleme, ki so jih povzročili. Organizacije nižjega nivoja morajo poročati o delu organizacijam na višjem nivoju, ki jim med drugim dajejo navodila za delo. Svoje delo opravljajo v skladu z zakonodajo in njenimi zakoni. Organizacije obeh ravni si morajo izmenjevati informacije in podporo. Vse organizacije morajo dobro obveščati partijske člane o notranjih zadevah.
- d) Delovanje vseh partijskih komitejev glede na delitev dela temelji na skupnem vodstvu (*»collective leadership«*) in odgovornosti posameznika. O vseh najpomembnejših odločitvah odločajo partijski komiteji v obliki diskusij in po principu kolektivnega vodstva, demokratičnega centralizma, individualnih pogovorov in odločitev posameznih srečanj. Člani komitejev so zavezani k temeljitemu opravljanju svojih dolžnosti v skladu s kolektivnimi odločitvami in delitvijo dela.
- e) Partija prepoveduje vse oblike osebne kulta. Zlasti pomembno je, da so dejanja partijski voditeljev pod nadzorom (predmet nadzora) partije in ljudi, istočasno pa se mora ohraniti ugled voditeljev, saj predstavljajo interese partije in ljudi kot celote.

V 80.-ih letih so želeli z boljšo ekonomsko učinkovitostjo doseči zmanjšanje partijskega vpliva na osnovni ravni. V ekonomskem sektorju v mestih so več moči odločanja pridobili (podjetniški) menedžerji in manj partijski komiteji. Nespremenjena je ostala odgovornost partijskega komiteja, izgubili so le moč širiti ideološko in politično delo med člani stranke,

in se je zmanjšala formalna vloga partije v podjetjih. V ruralnih območjih, koder so običajno prevladovali lokalni partijski funkcionarji, je bila razpuščena njihova samovlada, ker je bila moč porazdeljena. Za sedanje vodstvo je brez kakršnegakoli pomena ločitev partije in države (Saich, 1999: 40-41).

Organizacijska struktura partije se je od druge polovice 20. stoletja vseskozi spreminjala. Kohezivnost partije v veliki meri zagotavljajo celice KPK na lokalni ravni, kjer živi kar približno 80% prebivalstva, in partijske organizacije v vladi, tovarnah in na univerzah (organizacije na primarni ravni), ki so izpostavljene spremembam v primeru vsakega manjšega pretresa. Težava nastane, kadar problemi, šibkost in ohlapnost strankarske organizacije in discipline vodijo državo v krizo in »proti-revolucionarne upore«. Istočasno se sme stranko preobraziti v primerih resnih političnih sprememb, ki se odvijajo v državi, tako da se vzpostavijo nove naloge partije ali preoblikujejo obstoječe ali pa, kot tretja možnost propagira ideološko in politično delo (Lam, 1995).

Za zaključek navajam Nathanovo, Shijevi in Hojevo (Nathan et al., 1997: 226) videnje stranke, s katerim deloma pojasnjuje organizacijsko vlogo, vpliv in moč stranke: »Komunistična stranka Kitajske je kot riba: čeprav glava miga v Pekingu, se aparat v provinci ne odziva«. S tem citatom so želeli ponazoriti predvsem centralistično (vedenje) razmerje moči med centralo in provincami. Moč je centralizirana, a vlada ravnotežje med političnimi spodbudami v centru in provincah. Na splošno se politike formirajo na centralni ravni, toda provincam se dovoljuje prilagajanje politik pri izvrševanju. Center lahko teži k centralizaciji ali decentralizaciji, pač kakor se mu zdi najbolj primerno (Breslin, 1999).

5.3.1. Osrednje partijske organizacije

Državni kongres partije (*»National congress of the Party«*) in Centralni komite (*»Central committee«*) sta osrednji partijski organizaciji. Centralni komite odreja število delegatov v narodnem kongresu in narekuje postopek za izvolitev v kongres. CK tudi skliče kongres vsakih pet let.

Statutarno gledano so kongresi najvišja avtoriteta in organ odločanja. Zaradi svoje velikosti in razpršenosti delegatov po celotnih ozemljih države se kongresi sestajajo redko (Krašovec, 2000: 30). »Uveljavitev kongresov za najvišje organe strank z najpomembnejšimi pristojnostmi in prevladujočo vlogo predstavnikov teritorialnih organizacij in tako

množičnega članstva je bil dejansko koncept množičnih strank⁶²«, pravi Krašovčeva (Krašovec, 2000: 33).

Z analizo statuta sem lahko ugotovila, da je v stranki najvišji organ kongres, katerega pristojnosti so:

- posluša in preverja poročila CK,
- posluša in preverja poročila centralne komisije za disciplinski nadzor,
- razpravlja in se odloča o najpomembnejših vprašanjih, ki zadevajo partijo,
- preučuje partijsko ustavo,
- voli centralni komite, in
- voli centralno komisijo za disciplinski nadzor.

Dober primer poročila državnemu kongresu je poročilo, ki ga je leta 1979 Jiang Zemin podal kongresu, ko se je razpravljalo o zelo pomembni temi, to je prestrukturiranju gospodarstva. Poročilo je vsebovalo splošno mnenje o reformni strukturi gospodarstva (*»general objective of the reform of the economic structure«*), torej da se ustanovi socialistični tržni sistem. Odločitev je potrdil 3. plenum 14. partijskega kongresa, ki je dal splošni okvir nove gospodarske strukture in temeljne naloge ipd. (Li, 1999). V ospredju so bile tudi druge pomembne teme in vprašanja, kot na primer reforma lastništva, podjetniškega sistema, refoma podeželja, menedžerskega sistema, tržnega sistema, porazdelitev prihodka, odpiranja napram svetu, itd., katere je obravnaval in preučil partijski kongres na svojih sklicanih plenemih. Vendar kongresi po zahodnem merilu »v resnici niso organi, ki odločajo o resnično pomembnih stvareh. Njihova naloga je določitev splošne ideologije in načelnih politik stranke, manj pa konkretnih poti« (Deschouwer v Krašovec, 2000: 31).

Kongres stranke se vrši vsakih pet let, kjer se izvoli Centralni komite (CK), ki nato izvoli Politibiro kot del Stalnega komiteja (Harper *et al.* 2002: 44). Sestava kongresa je opredeljena v statutu stranke (Krašovec, 2000: 50). Centralni komite, katerega člane in alternativne člane se izvoli vsakih pet let, predlaga kongres partije. Politibiro, stalni komite

⁶² Nastale so po razširitvi demokratičnih pravic v Evropi. Poudarjajo številčnost članstva iz političnega (delovanje v vladi in državni upravi) in finančnega razloga (članarine in prispevki). Delujejo skozi kolektivno akcijo članov, ki jih obveščajo in mobilizirajo s pomočjo strankarskega časopisja. Predstavljajo točno določene in dobro opredeljene cilje enega dela družbe. Kongresi strank predstavljajo celotni del družbe, naj bi bili najvišji organi odločanja ter vir demokratične legitimnosti celotnih strank. Organizacijske, finančne, kadrovske in mobilizacijske vire zagotavljajo člani strank (Krašovec, 2000).

Politbiroja in generalnega sekretarja CK⁶³ izvoli centralni komite na svojem plenumu. V primeru nezasedanja centralnega kongresa, komite prevzame vlogo sprejemanja odločitev, upravljanja partijskih nalog in predstavlja partijo v drugih zadevah. CK ima med drugim moč, da določi člane vojaške komisije CK⁶⁴. Člane sekretariata (7 članov) pa imenuje stalni komite politbiroja CK, potrditev sledi na plenumu centralnega komiteja (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 55-58)

Nujnost spremljanja tekoče politike in relativno hitrega odločanja o konkretnih politikah je stranke prisilila k oblikovanju številčno manjših centralnih organov strank. Ti se delijo na ožje in na najožje organe. Ožji se sestajajo nekajkrat letno in posledica tega je majhen vpliv kongresov na oblikovanje konkretnih politik strank (Mueller v Krašovec, 2000: 32). Najožji organi se sestajajo še pogosteje in so tako tisti, ki imajo največji vpliv na oblikovanje vsakodnevnih odločitev (Katz in Mair v Krašovec, 2000: 32). Gledano na primeru Kitajske ima tudi KPK več različnih organov strank tako kot stranke drugod po svetu. Politbiro sestavlja 25 članov (24 rednih članov in en alternativni član), nad njim je 210 članov CK, v katerem se nahajajo mladi partijski člani in provincijski voditelji partije. Sekretariat CK je delovno telo Politbiroja CK in njegovega stalnega komiteja.

Načelo demokratičnega centralizma daje organizaciji KPK hierarhično obliko. Ponazorimo jo lahko v obliki piramide. Teoretično je na vrhu piramide centralni komite partije ali njegov stalni komite (ki prevzema določene funkcije kongresa, kadar kongres ne zaseda). Toda politični analitiki (Saich, 1999: 41) trdijo, da moč v resnici poseduje Politbiro s stalnim komitejem, v manjši meri tudi s Sekretariatom. Položaj generalnega sekretarja je bil nekoč formalno najpomembnejši položaj znotraj partijskega sistema, po letu 1987 je doživel zaton in omejitev moči, s tem pa je bilo več moči prenešene na Politbiro in njegov stalni komite. Generalni sekretar ima pristojnosti, da skliče srečanja Politbiroja in njegovega stalnega komiteja, in le predseduje nad delom Sekretariata, zato da ne pride do prevelike koncentracije moči posameznika in njegove samovolje, ki je bilo zelo razširjeno v preteklih desetletjih. Mora pa biti član stalnega komiteja Politbiroja. Centralni sekretariat se ukvarja s vsakodnevnim delom, ki zadeva partijo, medtem ko se Politbiro in njegov stalni komite osredotočata na državno in mednarodno problematiko (Saich, 1999).

⁶³ Sedanji generalni sekretar CK je Hu Jintao.

⁶⁴ Predsednik Centralne vojaške komisije je Jiang Zemin. Podpredsedniki so Hu Jintao, Guo Boxing in Cao Gangchuan.

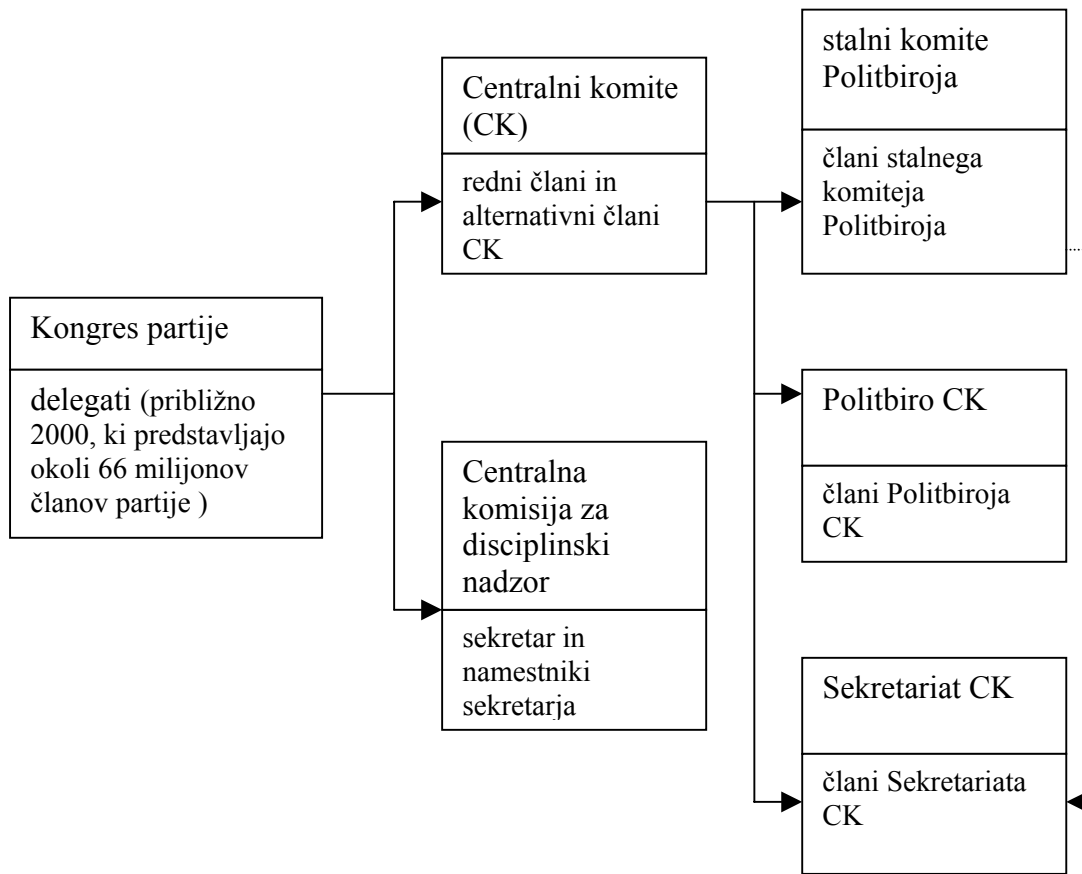
Komisije za disciplinski nadzor⁶⁵ in partijske šole so bolj kot ne nova iznajdba. Vse te strukture v večji meri rešujejo probleme birokratizma ali slabega načina dela. Šole izobražujejo partijske člane, kako naj se obnašajo in kako vodijo partijo. Ravno s komisijami se je preoblikoval sistem discipline in kontrole znotraj partije (Saich, 1999: 44). CK ima skupaj z lokalnimi partijskimi komiteji pristojnost, da skliče delegate, s katerimi se pogovorijo o glavnih problemih in rešijo problem⁶⁶. Znotraj hierarhične razporeditve določi organizacija na višji ravni sestavo nove organizacije ali razveljavitev obstoječe (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002). Osrednje, lokalne organizacije in organizacije na osnovni ravni sledijo partijski sestavi. Redno se pogovarjajo in preiskujejo delo partije v javnosti, pri izobraževanju, v organizaciji in disciplinski inšpekciji, pri delu z ljudmi in skupnemu delu. Pozorno morajo preučevati razvoj ideologije in politike v partiji in zunaj nje (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 48-51).

Le CK ima pooblastilo o oblikovanju politik širšega pomena (državnega pomena). Uradi ali biroji partijskih organizacij različnih ravni pod centralno ravno lahko podajo Centralnemu komiteju mnenje o teh politikah, toda nimajo pravice odločanja in seznanjanja javnosti o politikah. Organi obveščanja, ki jih vodijo partijske organizacije, morajo obveščati o smereh, načelih, politikah in odločitvah partije (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 49-50).

⁶⁵ Centralna komisija za disciplinski nadzor je sestavljena iz sekretarja in 7 pomočnikov sekretarja.

⁶⁶ O številu delegatov na konferencah in o postopku njihove izbire odločajo partijski komiteji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 47).

Tabela 1.3: Poenostavljena shema osrednjih organizacij KPK

Opomba:

—————> = izvoli > = imenuje

Vir: Saich (1995, 1999: 47)

5.3.2. Lokalne partijske organizacije

Obstajajo partijski kongresi⁶⁷ v provinci, avtonomni pokrajini, na mestnem območju, mestu razdeljenem na okraje ali v avtonomni prefekturi, ki se sestajajo in volijo vsakih pet let. Isto velja za partijski kongres okrožja, avtonomnega okrožja, mesta, ki ni razdeljeno na okraje ali mestnih okrajev (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 59-60).

Pristojnosti in moči vseh lokalnih partijskih kongresov so (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 60-61):

- posluša in preverja poročila partijskih komitejev na določeni ravni;
- posluša in preverja poročila komisij za disciplinski nadzor določenega nivoja;
- razpravlja in odloča o pomembnih zadevah v določenih območjih; in
- izvoli partijske komiteje in komisije za disciplinski nadzor na določeni ravni.

Prav tako so partijski komiteji⁶⁸ v provinci, avtonomni pokrajini, na mestnem območju, v mestu razdeljenem na okraje ali v avtonomni prefekturi ter partijski komiteji okrožij, avtonomnih okrožij, mestnih okrajev, izvoljeni za dobo pet let. Lokalni komiteji se sestajajo najmanj dvakrat letno. V primeru, da na nekem območju ni zasedanja partijskega kongresa, potlej partijski komiteji namesto njih izvršujejo navodila partijskih organizacij in odločitve partijskih kongresov na določeni ravni, upravljajo delo na svojem področju in vsakega toliko časa poročajo o svojem delu naslednjemu višjemu partijskemu komiteju (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 61-62).

Na plenumu lokalni komiteji izvolijo svoje stalne komiteje, sekretarje in namestnike sekretarjev in poročajo o izidih naslednjemu partijskemu komiteju na višji ravni, ki odobri izvolitev. Stalni komiteji lokalnih partijskih komitejev prevzamejo naloge in moč lokalnih komitejev, ko ne prisostvujejo na plenumu (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 63).

Partijski komite neke prefekture, ali njen podobna organizacija, je predstavniški organ, ki ga pooblasti provinca ali partijski komite avtonomne pokrajine. Nahaja se v področju

⁶⁷ Ko lokalni partijski kongres skliče partijski komite neke ravni, se določi število članov in postopek za izvolitev članov lokalnega partijskega komiteja (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 60).

⁶⁸ Število članov lokalnih komitejev na nekem nivoju določijo komiteji, ki so instanco višji od prejšnjega komiteja (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 61).

nekaterih okrožij, avtonomnih okrožij ali mest. Njegova naloga je upravljanje dela na točno predpisanem področju (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 63- 64).

Kadar kongresi (katerekoli) lokalne organizacije ali kongresi organizacij na osnovnem nivoju ne zasedajo, lahko naslednja višja organizacija imenuje člane teh organizacij. A kadar se odloča o pomembnih vprašanjih, ki zadevajo organizacije na nižjem nivoju, potem morajo vsa glavna telesa partije zbrati mnenja o teh organizacijah, kajti kot merila se morajo upoštevati funkcije in pristojnosti teh organizacij. Nižjestopenjske organizacije izvajajo v praksi odločitve višjestopenjskih organizacij.⁶⁹ Pri odločanju ali diskusijah nekega problema, se vse partijske organizacije uravnavajo po načelu večine. Glasovanje o pomembnih odločitvah se preloži in nadaljno razišče, če sta si dve strani (po številu) povsem izključujoči. V posebnih okoliščinah, se zadeva preda naslednji organizaciji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 48-51).

5.3.3. Partijske organizacije na osnovni ravni

Organizacije na osnovni oz. najnižji ravni naj bi se oblikovale v podjetjih, podeželju, vladnih ustanovah, šolah, znanstveno raziskovalnih inštitutih, mestnih skupnostih, množičnih organizacijah (*»mass organizations«*), v podjetjih LOA⁷⁰ in v drugih *enotah* osnovne najnižje ravni, ki morajo vsebovati vsaj tri člane partije (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 64).

V organizacijah na najnižji ravni so ustanovljeni partijski komiteji⁷¹ in podružnice (partijskih) komitejev (*»Committees of general Party branches or Party branches«*) glede

⁶⁹ Če so nižje- stopenjske organizacije mnenja, da odločitve niso prilagojene specifičnim situacijam določenega področja ali resorja, lahko zahtevajo spremembe. Toda, če višje- stopenjske organizacije nočejo spremeniti odločitev, morajo biti izvedene odločitve in se o tem ne smejo javno izrekati ali poročati naslednji višje- stopenjski organizaciji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 50).

⁷⁰ Organizacije stranke v LOA izvršujejo delo v skladu z navodili CK. Splošni resor osvobodilne armade za politična vprašanja (*»General Political Department of the Chinese People's Liberation Army«*) je politično delovno telo, ki vodi partijo in politično delo vojske. Organizacijski sistem in organi partije v vojski osnuje Vojaška komisija CK (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 58).

⁷¹ Komite na osnovni ravni izvolijo zbrani člani srečanja ali delegati srečanja. Izvoljen je za tri do pet let, medtem ko so komiteji partijskih podružnic izvoljeni za obdobje dveh do treh let (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 65-69).

na zahteve po delu in številu članov ter glede na privolitev organizacij na višji ravni (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 65-69).

Organizacije na tej ravni so nek branik partije, v katerih se opravlja vso partijsko delo. Poosebljajo se z »osnovnimi enotami«. Njihove poglavitne naloge so povezane s partijskimi nalogami in disciplino (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002), nove naloge pa so:

- izvrševati usmeritev partije, odločitve CK in drugih višjih organizacij, izvrševati svoje lastne odločitve;
- prepuščati članom partije v celoti vlogo idejnih nosilcev, združevati in organizirati kadre in položaje v partiji in zunaj nje, s čimer se opravi naloge posamezne enote;
- varovati legitimne pravice in interese ljudstva, ter učinkovati na njih ideološko in politično;
- spodbujati kreativnost partijskih članov in ljudstva, spodbujati k reformam in socialistični modernizaciji;
- nadzorovati kadre in funkcionarje; zagotoviti, da se upošteva zakon in disciplino, druge državne predpise, in paziti, da nihče ne krši interesov države, delovne skupnosti ali ljudstva.

Komiteji na osnovni ravni (nahajajo se v urbanem okolju, v mestih in mestnih okoliših) in organizacije na podeželju in v vaseh vodijo delo lokalnih skupnosti in pomagajo upravnim resorjem, gospodarskim institucijam in samoupravnim množičnim organizacijam pri izvajanju njihovih nalog in pristojnosti. V državnem ali v kolektivnem podjetju se organizacija obnaša kot politično jedro, njeno delo je usmerjeno na proizvodno dejavnost in upravljanje podjetja. Organizacija na osnovni ravni omogoča in nadzoruje implementacijo načel in politik partije in države, podpira delo kongresov, sodeluje pri končnih odločitvah glede problemov podjetij, želi izboljšati svojo organizacijo in zagotoviti vodenje ideološkega in političnega dela, pripomoči k kulturnemu in etičnemu napredku in k napredku pri delu sindikatov, komunistične mlade lige in drugih množičnih organizacij. Zasnove teh organizacij temeljijo na delavcih in uradnikih. V privatnem sektorju oz. gospodarskih institucijah organizacija izvršuje partijska načela in politike, vodi in nadzira podjetja upoštevaljoča državne zakone in predpise, ter stimulira razvoj podjetij. V institucijah, koder ima vodja uprave (administracije) popolno odgovornost se obnaša kot politično jedro. V institucijah, koder ima vodja uprave popolno odgovornost le pod vodstvom partijskega komiteja se pogaja in odloča o najpomembnejših zadevah in istočasno omogoča vodji uprave, da v celoti izvaja svoje naloge in pristojnosti.

Organizacije naj bi nadzorovale vse člane partije, vključno z upravitelji (ki so člani partije), ki niso zadolženi za upravljanje dela v enotah organizacij (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 69-71).

5.4. ČLANSTVO IN KADRI V PARTIJI

Člani politične stranke so tiste osebe, ki se enačijo kot njeni člani, so podvrženi strankarski disciplini in imajo kot člani stranke druge usluge zunanjega tipa, kot so vpis, partijska knjižica, itd. (Kristan et al., 1994: 31).

Za članstvo v partiji Kitajske lahko zaprosijo delavci, kmetovalci, pripadniki vojske, intelektualci ali ljudje iz drugih družbenih razredov, stari 18 let in več, ki sprejemajo program komunistične stranke in ustavo, ki se želijo pridružiti in aktivno sodelovati v eni izmed organizacij partije, kjer bodo izvrševali odločitve partije in redno plačevali članarino (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 29). Po ustavi komunistične stranke so člani idejni nosilci kitajskega delavskega razreda (in ostajajo običajni delovni ljudje) s komunistično zavestjo. Članstvo od njih zahteva, da so popolnoma zvesti in predani množici, torej državi, in da svoje življenje posvetijo uresničevanju komunizma, celo, če je potrebno, z osebnim žrtvovanjem.

Dolžnosti članov so da (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002):

1. se seznanijo z najpomembnejšimi teorijami, načeli, politikami in odločitvami partije in navsezadnje pridobiti celostno znanje o partiji;
2. izvršujejo partijsko linijo, načela in politike, spodbujajo ljudi, da delajo v prid ekonomskega in družbenega napredka, so vzornik in pobudnik pri delu, učenju in družbenih dejavnostih;
3. svoje osebne interese podredijo interesom partije in ljudstva: dolžnost članov je, da delujejo v korist javnega interesa;
4. upoštevajo partijsko disciplino, zakone in predpise države; varujejo skrivnosti stranke in države, sprejmejo ponujeno službo in aktivno izvršujejo vsako nalogo, za katero so člani zadolženi;
5. ohranjajo solidarnost partije in njeno enotnost, so lojalni in poštni do partije, odločno nasprotujejo frakcijam ali aktivnostim manjših klik;
6. so kritični in samokritični: člani morajo izpostaviti svoje nepravilnosti (dela) in jih popraviti, absolutno morajo izkoreniniti korupcijo;

7. so vedno v stiku z ljudmi (morajo imeti posvete z ljudmi, partiji celo poročajo o njihovem mišljenju), predstavljajo legitimne interese širše družbe in vidike stranke;
8. prispevajo k novi socialistični poti in navadam ter zagovarjajo »komunistično etiko«.

Pravice članov partije ne sm spodbijati nobena organizacija ali centralni komite. Njihove pravice so (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 33- 36):

1. pravica biti navzoč na srečanjih, prebirati partijske dokumente, imeti koristi od izobraževanja in usposabljanja v partiji;
2. pravica postavljati vprašanja pri diskusijah v zvezi s partijskimi politikami na partijskih srečanjih in v partijskih časopisih ter medijih;
3. pravica dajati predloge o partijskem delu;
4. pravica utemeljeno kritizirati organizacijo ali člana partije na srečanju, podati informacijo ali obtožbo, ki se sklicuje na kršitev discipline ali zakona v pristojnosti organizacije ali člana partije, pravica o zahtevku disciplinskega ukrepa za takega člana ali celo dati poziv za odpustitev ali zamenjavo neprimernega kadra;
5. pravica glasovati, voliti in kandidirati za izvolitev;
6. pravica udeležiti se diskusij organizacij, in se odločati o disciplinskih merilih;
7. v primeru nestrinjanja s partijskimi odločitvami ali politikami, pravica do zadržka, in pravica, da se predstavi svoje mnenje organizaciji na višjem nivoju, lahko celo CK-ju;
8. pravica izraziti zahteve, pozive in pritožbe organizaciji na višjem nivoju, celo centralnemu komiteju, in zahtevati odgovor organizacije (ki obravnava zahteve, pozive in pritožbe).

Pred rednim sprejetjem v članstvo prestanejo bodoči člani preizkusno obdobje, ki ponavadi ne traja dlje od enega leta razen v izjemnih primerih. Potek sprejetja novega člana se vrši preko partijske podružnice. Konkretno izgleda tako, da prosilec (za članstvo) izpolni prošnjo in mora biti predlagan s strani dveh rednih članov⁷². Prošnja se sprejme na skupnem srečanju članov partijske podružnice, odobri pa jo organizacija na nivoju višje (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 36- 38).

⁷² Člani partije, ki predlagajo prosilca, se morajo seznaniti s prosilčevim razmišljanjem, karakterjem, osebnimi in delovnimi dosežki, ter pojasniti prosilcu program partije in ustavo, pojasniti kvalifikacije za članstvo, in obveznosti ter pravice, ki jih imajo kot člani. O vsem tem morajo poročati strankarski organizaciji. Podružnični komite mora nabrati mnenja znotraj in zunaj partije, ki se tičejo prosilca (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 37).

V času preizkusa organizacija izobražuje in opazuje preizkusnega člana, medtem ko imajo člani enake naloge kot rednih članov in uživajo skoraj vse pravice rednih članov razen pravice do glasovanja, volitve in kandidiranja. Po tem obdobju komite podružnice zbere mnenja znotraj in zunaj partije glede prosilca. Mnenja se sodijo po kvalifikacijah in rezultatih preizkusa (ki ga je prestal). Prosilec mora ponovno predložiti prošnjo za redno članstvo, člani organizacije višjega nivoja opravijo pogovor s prosilcem pred odločitvijo. Komisija podružnice preuči kvalifikacije za redno članstvo. Seveda, če je član na preizkušnji vestno opravljal svoje dolžnosti in kvalifikacije, je izbran za rednega člana. V obratnem primeru je član izključen. V primeru, da se mora član dodatno izobraževati in mora biti še naprej na opazovanju, mu komisija podaljša preizkusno obdobje največ za eno leto (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 36- 38).

KPK kot elitna organizacija (dejansko je selektivna organizacija podružnica) izbere člane, ki so primerni za politično vodstvo. Izbrani so najboljši državljani (Starr, 2001). Kriterij izbire se je tekom let spreminjal, toda politična korektnost (poznavanje partijske linije in sposobnost opravljanja vsakodnevnih odločitev) je še vedno neprecenljiva vrednost. V sedanosti stranka dodatno poudarja tehnične, upravljske in podjetniške vrline. Njena legitimnost je osnovana na prevladi teh kvalitete, ki jih morajo imeti potencialni voditelji in politiki (Starr, 2001: 58).

Ne oziraje se na položaj, vsak pridružen član podružnice, celice ali druge specifične partijske enote, participira v rednih dejavnostih organizacije, le da ne more opravljati nadzora. Člani smejo kadarkoli odstopiti iz partije. O tem ponovno razpravlja podružnica. Ime člana se umakne iz spiska stranke, odstop javno razglasijo in o tem poročajo naslednji organizaciji na višjem nivoju. Zaradi različnih nepravilnosti članov obstajata sankciji: odstranitev ali izbris iz seznama članov. V primeru, da članu primanjkuje revolucionarne volje, slabo izpolnjuje svoje dolžnosti, ali ne izpolnjuje kvalifikacij (za članstvo), in ne uspe popraviti svojih napak, se na srečanju članov podružnice odloča o njegovi odstranitvi. Končno odobritev poda organizacija na stopnji višje. Tisti, ki pa se ne udeležuje dejavnosti, plačuje članarino in opravlja dolžnosti le pol leta, je sankcija izbris iz seznama članov partije (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

Znotraj partije so kadri stranke hrbtenica stranke in javnih služb. Partija ima pristojnost, da samostojno sama izbira svoje kadre po kriteriju politične celovitosti, glede na strokovno usposobljenost, glede na odlike članov, in zavrača pristranskost. Cilj stranke je, da rekrutira bolj revolucionarne, mlajše, bolj izobražene in strokovno usposobljene kadre (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

Za glavne kadre velja, da morajo kot člani partije marljivo opravljati svoje dolžnosti in naloge (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002). Kader mora upoštevati točno določene pogoje, ki so v korelaciji z nalogami stranke, z nalogami organizacij na primarni ravni in z elementi izgradnje partije. Kadri so izvoljeni z demokratičnim postopkom ali pa jih imenuje vodilno telo. Kader nima trajnega položaja na določenem mestu, ampak je lahko premeščen ali opuščen s svojega položaja. Ob starosti in slabem zdravju so kadri po državnih predpisih deležni upokojitve (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 76).

Partijski kadri naj bi sodelovali tudi z nepartijskimi, jih spoštovali in bili odprti do drugačnih stališč. Organizacije vseh ravni so zadolžene, da odkrivajo in predlagajo talentirane nepartijske kadre za usposobitev na vodilno mesto (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 76). Na tej točki je zaznati odprtost in demokratičen pogled partije, njeno solidarnost do drugače mislečih kadrov.

V realnosti je prisotna drugačna slika. Partija ima vseskozi velik delež visok delež članstva, toda člani so neenakomerno porazdeljeni med populacijo (večja koncentracija v večjih mestih in manjša je v skupnostih na podeželju). Celotno, izmed trinajstih, ki zaprosijo za članstvo, je sprejet le eden, in pri tem nima velikega pomena kvaliteta prošnje. Količina prosilcev se umetno povečuje (šteje se doseženo normo delodajalcev). Partija ni več mobilizacijski dejavnik (npr. podjetnikov). Najbolj uspešnim mladim podjetnikom, ki premorejo vse možne sposobnosti in vezi, je včlanjenje v partijo brez potrebe in jim ni pomoč pri kariernem napredovanju (Starr, 2001: 58).

5.4.1. Vodilne skupine partijskih članov

Vodilne skupine⁷³ so vzpostavljene v jedru centralnih in lokalnih državnih organov, v organizacijah, gospodarskih in kulturnih institucijah, in drugih nepartijskih enotah. Skupine zastopajo partijo. Njihove naloge so, da bdijo nad tem ali se upoštevajo partijska načela, politike; odločajo in razpravljajo o odločilnih zadevah določene enote; upravljajo zadeve, ki se nanašajo na kadre v enotah; se združujejo z nepartijskimi kadri, zato da izpolnjujejo naloge države in partije; in usmerjajo delo partijskih organizacij in enot pod njimi (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 89- 90)

⁷³ Sestavo skupin določi partijska organizacija, ki tudi odobri njihovo ustanovitev. Celotno partijski komiteji se lahko ustanovijo znotraj državnih organov, ki centralizirano vodijo podrejene enote (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 90).

5.4.2. Razmerje med partijo in mlado ligo

Mlada liga je množična organizacija mladih pod vodstvom komunistične partije. Dejansko gre za neke vrste šolo, koder se na tisoče mladih Kitajcev in Kitajk uči o dveh ideoloških usmeritvah, o 'socializmu s kitajskimi posebnostmi' in o 'komunizmu v praksi'. Vsekakor je mlada liga rezervna okrepitev za komunistično stranko. Organizacijska razdelitev lige vsebuje centralni komite (ki deluje pod vplivom vodstva CK KPK), lokalne organizacije mlade lige, ki so pod vodstvom partijskih komitejev⁷⁴ določene ravni in višjih organizacij same lige. Partijski komiteji imajo roko nad organizacijami mlade lige in pozorno izbirajo in usposablajo mlad kader. Na drugi strani ima vlogo partija, da podpira mlado ligo, mladino in njihove potrebe (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 91- 93).

5.5. PARTIJSKA DISCIPLINA

Obstajajo razlike v stopnjah strankarske discipline med državami in razlike med strankami znotraj posameznih držav. Razlike pogojuje tudi ideološki položaj stranke. Za levo usmerjene politične stranke (socialistične, socialdemokratske, komunistične) je značilno, da so tradicionalno usmerjene k močnejši strankarski disciplini in celo neke vrste imperativnim mandatom (Krašovec, 2000: 116).

Partijska disciplina pomeni podrejenost pravilom obnašanja, nad katerim budno bdijo partijske organizacije (organizacije so »izvidnice« partijske discipline) in člani partije (ti se morajo v resnici uravnavati po točno določenih disciplinskih merilih). Po statutarnih določilih sta ključna dejavnika za zagotavljanje discipline omenjena enotnost in solidarnost ter uresničevanje nalog partije (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

Partijske organizacije kritizirajo, učijo ali disciplinsko ukrepajo napram članom, ki kršijo disciplino (tisti, ki resno kršijo zakon o kaznovanju so izključeni iz stranke). Disciplinski ukrepi seveda ne smejo prekoračiti partijske ustave ali državnih zakonov, ali ne smejo biti uperjene proti članu samemu⁷⁵. Javno priznanih je 5 elementov v sklopu partijske discipline:

⁷⁴ Sekretarji komitejev mlade lige na okrožni in pod okrožno ravno ali člani partije v podjetjih in institucijah, sodelujejo na srečanjih brez pravice do glasovanja (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 91- 93).

⁷⁵ O merilu, ki je uperjen proti članu partije, se razpravlja in odloča na skupnem srečanju partijske podružnice. Odločitev odobri partijski komite na primarni ravni. Če je primer bolj kompliciran, odobritev poda komisija za disciplinski nadzor na okrožni ali nad okrožno ravno, ki se ukvarja z takimi vrstami preiskav (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 80-81).

opozorilo, resno opozorilo, odpustitev iz položaja v partiji, preizkus (do 2 let)⁷⁶, in izključitev iz partije, ki je končno disciplinsko merilo (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 78-79). Pri obravnavanju meril partijskih disciplin in z njim povezanimi odločitvami, odobritvami ali spremembami posameznih odločitev obstajajo točno predpisani kanali in postopki obveščanja ali poročanja organom v strankarski hierarhiji, običajno določenih glede na moč organizacije ali organa (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 80-82):

1. Tako 2/3 večina glasov na plenumu partijskega komiteja odloča o odstranitvi, preizkusnem obdobju ali izključitvi člana (ali alternativnega člana) s položaja CK ali lokalnega komiteja. Pod posebnimi pogoji poda odločitev Politbiro CK ali stalni komite lokalnega (partijskega) komiteja na plenumu partijskega komiteja.
2. Disciplinsko kazen člana ali alternativnega člana lokalnega komiteja odobri partijski komite na višji ravni,
3. Odločitev za izključitev člana CK, ki je resno kršil zakon o kaznovanju odobri Politbiro CK.
4. Odločitev o izključitvi člana lokalnega partijskega komiteja, ki je tudi resno kršil zakon o kaznovanju, sklene stalni komite partijskega komiteja na določeni ravni. Višjemu partijskemu komiteju se prepušča tudi odločitev možnosti o reorganizacije posamezne organizacije ali o možnosti razrešitve organizacije, kadar gre za resne kršitve.⁷⁷

Disciplinsko kazen se ne sme določiti brez preverjanja (tudi verodostojnosti posamezne organizacije), objektivnih dokazov, informiranja člana o disciplinskem merilu in dejstvih, ter o možnosti zagovora (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 82).

5.5.1 Organi za disciplinski nadzor

Delovanje organov za disciplinski nadzor je pod nadzorom centralne komisije za disciplinski nadzor⁷⁸. Na drugi strani je funkcija disciplinskega nadzora prepuščena

⁷⁶ V preizkusnem obdobju izgubi član pravico do glasovanja, volitev, in kandidiranja. Če se član med tem časom ne poboljša, izgubi pravico do članstva (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

⁷⁷ Preden izvrši ukrep mora odločitev predati naslednjemu partijskemu komiteju na višji stopnji (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

⁷⁸ Centralna komisija na plenumu izvoli svoj stalni komite, sekretarja in podsekretarja in o tem poroča centralni komisiji za odobritev. Lokalne komisije za disciplinske preiskave tudi na plenarni seji izvolijo

lokalnim partijskim komisijam (za disciplinski nadzor) in komisije na primarni ravni, toda pod vodstvom partijskih komitejev in komisije za disciplinski nadzor na višjem nivoju. Centralna komisija se ustanovi, ko je potreba po nadzoru v partiji in v državnih organih na centralni ravni, in s tem povezana potreba po disciplinsko nadzornih komisijah⁷⁹ in komisarijih (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 83-85).

V organizacijski hierarhiji znotraj komisije za disciplinski nadzor imajo višje komisije moč, da nadzorujejo delo nižjih in imajo moč, da odobrijo ali spremenjajo odločitve glede določenega primera⁸⁰ (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 88).

Najpoglavitejša naloga partijske komisije za disciplinski nadzor vseh ravni je, da podpira ustavo in druge statute partije; preverja implementacijo linij stranke, njenih načel, politik in odločitev; neprestano izboljšuje delo posameznih partijskih komitejev; ter podredi svoje delo boju proti korupciji. K dodatnemu delu komisarjev sodi učenje partijskih članov o njihovih dolžnostih; nadzor nad izvajanjem moči članov, ki zavzemajo vodilne položaje; pregled in rešitev težjih primerov kršenja ustave in drugih statutov; obravnavanje pritožb in pozivov; ter zagotavljanje pravic članom (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 86-87)

O rezultatih obravnavanega primera poroča komisija partijskim komitejem na določeni ravni⁸¹.

posamezne stalne komiteje, sekretarje in podsekretarje ter o izvolitvi teh komisij v partijskem komiteju poročajo naslednjemu partijskemu komiteju na višji ravni (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002). V primeru, da se lokalna komisija ali komisija na primarni ravni ne strinjata z odločitvijo partijskega komiteja, lahko zahtevata, da komisija na višjem nivoju pregleda primer; toda če katera izmed njiju ugotovi kršitve partijske discipline s strani partijskega komiteja ali s strani njegovega člana, pozove komisijo na višjem nivoju k prevzemu primera (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 88).

⁷⁹ Vodstvo komisij se lahko celo udeležuje srečanj organizacij (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002).

⁸⁰ Če naredi spremembe partijski komite, potem mora o spremembah poročati višjemu partijskemu komiteju (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 88).

⁸¹ Kadar komisija nekje odkrije kršitev discipline člana partijskega komiteja, potem naredi vnaprejšni izzid. Če pa je vpleten član stalnega komiteja, mora komisija o kršitvi najprej poročati partijskemu komiteju na določeni ravni, in nato komisiji na višjem nivoju za odobritev (Zhongguo gongchandang zhangcheng, 2002: 87).

5.6. RAZMERJA MOČI IN VPLIV STRANKE PRI OBLIKOVANJU POLITIK

Že v tradicionalni Kitajski so imela velik pečat strukturno oblikovana razmerja med močjo in odnosi ljudi na različnih položajih. Moč je bila koncentrirala v vrhu in je prihajala formalno iz vrha, iz centra, iz monopola cesarja (Pye, 1995); znotraj teritorialne porazdelitve pa so uradniki uživali moč predstavnikov oblasti (Bertsch in Ganschow, 1976). Najpomembnejši faktor v zgodovini Kitajske, je bilo prepričanje, da mora biti vsa moč skoncentrirana v centralni oblasti. S tem se je tudi ohranil unitarni politični sistem, ki se je vkoreninil v sistem s klanskim sistemom⁸². Leta 1956 komunistična stranka sprejme nov partijski statut, s katerim je po sovjetskem zgledu okrepila vlogo kolektivnega vodstva in reorganizirala centralni komite (Saje, 1999: 54).

Formalna politična moč je v partiji, čeprav se je po 3. generaciji voditeljev čedalje bolj izgublja vez celovite partijske strukture in se je pričela skoncentrirana politična moč prenašati na nižje nivoje, z vedno večjo neodvisnostjo od »vladarja države« (Long, 1999). V družbi ostaja skoraj vsaka samostojna organizacija (urad, skladi, svetovalnice) vključena v strankarsko–državno mrežo, tako formalno (registracija) in neformalno (patronaža). Težko je ločiti državo od družbo in njen vpliv ter obratno (Nathan *et al.* 1997).

Proces odločanja v vsakem primeru vključuje 2 organe, in sicer partijo in vlado⁸³. Postavlja se vprašanje moči med partijo in vladnimi organi (birokracijo). Poskusi na Kitajskem, da bi zmanjšali vpliv politične stranke na delovanje sistema ni uspel in, posledično, politično vmešavanje v velikem obsegu zmanjšuje strokovnost in učinkovitost sistema (Macridis, 1992: 243).

Kitajska vladna birokracija odraža komunistično stranko iz večih zornih kotov. Razmerje med partijo in vlado v kitajskem političnem sistemu je opisano: »partija predlaga«, »vlada razpolaga«; namreč partija oblikuje politike, vlada pa jih izvršuje (Starr, 2001: 58). Nemogoče je, da bi se ločevalo vloge političnega odločanja in politične implementacije. Vladi očitno primanjkuje politične neodvisnosti. Med partijo in vlado je neka zmešnjava, kajti strankarski funkcionarji hkrati lahko zasedajo vse najvišje pozicije v vladi. Oblikovanje odločitev in politik je monopolizirano in v rokah peščice vladajočih

⁸² Klani so razbremenili kitajsko uradništvo. Kitajska je pretežno agrarna država, koder so prevladujejo lokalne ustanove oz. organi. Lokalna oblast in hkrati njena moč sta odločilno vplivali na kitajsko družbo (Pye, 1995: 184).

⁸³ Z Maovo smrtjo se je pojavil problem dualne oblasti, ko so partijo sestavljali v precejšni meri stari veterani in novi pripadniki kulturne revolucije.

posameznikov. Politiko v določenih pogojih diktira le en državnik in daje lastne pobude. Z določenimi interesi in pristojnostmi namreč državnik oblikuje vtis; pridobiva informacije in politike nekih organiziranih skupin znotraj in izven vlade. Prepleteni odnosi organizacij znotraj stranke so tisti, ki dejansko narekujejo politiko v določenem trenutku (Macridis, 1992: 241).

Po statutu partije je kongres stranke zadolžen za pripravo politik. Avtoriteto izvaja več kot polovica partijskih voditeljev, ki so paralelno tudi člani stalnega komiteja politbiroja CK. Vladni uradniki izvajajo politike, ki jih določi partija, in k temu pripomoreta dva vzroka:

1. ima moč imenovanja: organizacija na določeni ravni ima pristojnost za imenovanje uradnikov na vsaki ravni oblasti (npr. provincialne uradnike imenuje centralna organizacija; provincialna organizacija pa imenuje uradnike okrožja in večjih mest);
2. delo imenovanih uradnikov je nadzorovano s strani partijskih organizacij: v organizacijah in podjetjih na določeni ravni oblasti partijski komite preverja politično korektnost in zagotavlja, da se politike zagotovo uresničujejo (Starr, 2001: 60).

Dilema ima korenine v uradni doktrini, kajti program oziroma preambula partijske ustave iz leta 1982 ponazarja »stranka ... mora imeti pogled nad tem, ali zakonodajni, izvršilni in administrativni državni organi delujejo samostojno, pristojno in med seboj usklajeno« (Macridis, 1992: 243). »Statuti političnih strank so v glavnem tista formalna pravila, ki porazdeljujejo formalno moč v strankah. S tem ko različnim organom strank dodeljujejo različne pristojnosti in naloge, porazdeljujejo tudi formalno moč« (Krašovec, 2000: 30).

KPK je vnesla večje spremembe v svoj Statut: nova pravila KPK, spremembo o porazdelitvi oblasti, definirala je odnos moči Politbiroja in njegovega Stalnega komiteja. Po novem je Sekretariat neke vrste pisarna Politbiroja in Stalnega komiteja, (prej je opravljal vsakdanje naloge Centralnega komiteja pod vodstvom Politbiroja in njegovega Stalnega komiteja), ki ga imenuje Stalni komite in potrdi Centralni komite. Spremembe kažejo na institucionalizacijo političnega procesa. Namesto Politbiroja KPK in Stalnega komiteja imata Sekretariat KPK in Državni svet funkcijo oblikovanju pomembnih odločitev⁸⁴ (Macridis, 1992). Napovedi analitika Macridisa (Macridis, 1992: 244) kažejo na postopno opustitev glavnih skupin partije v centralnih organih, ministrstvih in komisijah Državnega sveta, ki bo postopno privedla do političnega prestrukturiranja, toda kljub vsemu bosta Stalni komite in Politbiro še nekaj časa izvrševala najpomembnejše odločitve o državnih in mednarodnih politikah.

⁸⁴ Politbiro je ratificiral plan, katerega avtorji so Deng – Hu- Zhao (Macridis, 1992: 242).

V oblikovanju politik⁸⁵ in njihovi implementaciji veljajo različna razmerja moči. Odločitve so po naravi inkrementalne (na splošno ali v večjih organizacijah redko ena odločitev usmerja vse druge), implementacija pa organizacijska. O vsakdanjih nalogah presojuje organi oblasti, ne glede na vpliv posameznika ali organizacij stranke na začetni stopnji ustvarjanja neke politike (Macridis, 1992: 245). Prevladuje strokovno mnenje, da dokler bo v Kitajski vladala KPK, bodo politike prihajale v protislovje s pravnim redom. V Kitajski ustavi, sprejeti leta 1999, je zapisano: »Ljudsko republiko Kitajsko se vodi na podlagi zakonodaje, in je socialistična država s pravnim redom, in med drugim podpira vodstvo komunistične partije Kitajske, njihova načela marksizem-leninizem, miselnost Mao Zedonga in teorije Deng Xiaopinga.« Vodstvo partije ima za cilj uskladiti pravni red z disciplino partije in ga obravnavati kot instrument, ki ohranja prevladujočo vlogo komunistične partije v kitajski družbi. Priznavajo tudi, da lahko pravna urejenost racionalizira odločanje in implementiranje politik, ter poveča svojo podobo legitimnosti (doma in v tujini) (Lubman, 2001: 1741).

Vprašljiva je tudi politična moč provincialnih voditeljev⁸⁶. Če člani CK KPK predstavljajo neko telo, čigar glasovi vplivajo na partijsko politiko, politbiro nima vpliva nad mnenji provincijskih voditeljev. Partija je tudi izgubila moč nad imenovanji provincijskih vlad in imenovanji na okrožni ravni (do okrožne ravni je še nekaj vmes). Čedalje bolj se provincijski voditelji odzivajo v skladu z lokalnimi interesi. Pojavljati se je pričela potreba po regionalizaciji in decentralizaciji politične moči (Long, 1999: 59). Vprašljiva je prav tako torej prevlada politik v trenutnih razmerah, v razmerju centrala- lokala. Z vzponom komunistične stranke na oblast leta 1949 ni bilo učinkovitega nadzora nad provincami. Partiji je veliko lažje vzpostavila centralizirano državo kot neko učinkovito oblast, ki bo vzdržala dlje časa. Zelo centraliziran politično-ekonomski sistem, kjer bi le centralna oblast kovala politike, ni deloval. Politika decentralizacije kot alternativna možnost rešitve problema, se je ponudila med leti 1949 do 1978. Pojavilo se je vprašanje koliko moči lahko center prenese na upravno raven, glede na to, da se province razlikujejo v stopnji

⁸⁵ Blondel in Cotta sta mnenja, da se zaplete položaj, ko gre za oblikovanje javnih politik v strankah. V odnosih med stranko in vlado je mogoče na črti samostojnosti in medsebojne odvisnosti razločevati različne stopnje, spreminja pa se lahko tudi obseg medsebojnega vplivanja, na primer v skladu s stopnjo nadzora, ki ga imajo parlamenti nad vlado, glede na trdnost političnih strank, njihovo ideologijo in družbeno bazo ali glede na njihovo število (Blondel in Cotta v Della Porta, 2003: 179).

⁸⁶ V večini so bili so bili voditelji provincijskih in območnih vlad najprej »kitajski revolucionarji«, ki so osvobodili province in ostala področja (Starr, 2001: 57).

avtonomije, prihajajoče iz centra⁸⁷ (Breslin, 1999: 63- 64). Z drugega vidika bi lahko trdili, da ima provincialni voditelji dosti moči in se njihova moč (predvsem finančna) ne glede na nasprotno težnjo osrednje vlade povečuje. Lokalne vlade (zlasti na jugu) so odgovorne za več kot $\frac{3}{4}$ civilnih izdatkov vlade (*»civilian expenditure by government«*). Med drugim imajo pravico, da opustijo uradno centralno politiko, če imajo na razpolago druge bolj učinkovite politike. Finančna moč in vpliv provincialnih voditeljev samo še viša politični vpliv, ki ga uživajo preko članstva v CK KPK (Breslin, 1999). V zadnjih letih je prihajalo do tekme med provincami za delež virov, za velikanske podpore, ki jih dobivajo nedobičkonosna državna podjetja, za ohranitev proizvodnje in delovne sile; za odškodninska plačila kmetovalcem; za podporo, ki vzdržujejo stopnjo kupne moči na podeželju, itd. Država več kot $\frac{1}{3}$ državnega proračuna namenja za obvladovanje konkurence, regionalnih razlik in tržne moči (*»market forces«*) (Breslin, 1999: 71). Tako je v resnici razmerje center-lokala izraz moči, kjer prevladujejo vertikalni (birokratski uradi in biroji znotraj osrednjega sistema) in horizontalni elementi (provinca, okrožja in večja mesta) (Starr, 2001: 56). Po mnenju Johna Bryana Starra horizontalni elementi naj ne bi kljubovali centralni oblasti. Med dvema vrstama razmerja centrala–lokala je centralna oblast glede na širitev ekonomskega sistema vnesla mehanizme ravnovesja:

1. rast konflikta v provincah in zmogljivost centrale, da arbitrira v konfliktih provinc in hkrati tvori proces reforme,
2. relativna rast avtonomije province in cilj centra, da obnovi normalno ravnovesje moči centrala-province (Breslin, 1999: 71).

Konec 20. stoletja se je pričela kazati t.i. kriza vrednot, ki jo je ustvaril pospešek gospodarskih reform in prispeval k večanju moči lokalnih oblasti, obrobno tudi k novem pojmovanju oblasti in podjetništva. Lokalne vlade so izkoristile svojo takratno prednost in oblikovale vrsto privatnih podjetij. Rast moči lokalne oblasti je prispeval k zatonu politik centralne oblasti. Cilj vodstva je bila reforma, ampak je dosegla nasprotni učinek, saj je zrahljala državni nadzor nad ljudmi. Politične in ekonomske spremembe v zadnjih dveh desetletjih so načele tudi tradicionalne in komunistične vrednote. Partijska ideologija je postala plitka, njena legitimnost pa čedalje bolj vprašljiva, medtem ko je odpiranje napram

⁸⁷ Avtonomija je v premem sorazmerju z stopnjo infrastrukturne razvitosti posamezne province, kot na primer politike, regionalni razvoj, državna obramba, izvor surovega materiala, itd. Razmerje teh variabel ima vpliv na odnos centrala-provinca (Breslin, 1999: 64).

svetu izobčilo Kitajce novim vrednotam in idejam (vključno z zahodnim konceptom legalnosti). Dejansko se manjša totalitarni oklep nad posamezniki, gospodarske reforme pa so osvetlile osebne odnose in klientelizem. Povečala se je korupcija, ki jo vodstvo pospešeno nadzira in kaznuje, vendar je v odnosih med ljudmi vedno bolj čutiti odtujenost in ciničnost (Lubman, 2001: 1742).

6. ZAKLJUČEK

Namen pričujočega dela je bil dobiti vpogled v konkretni enostrankarski sistem države tretjega sveta, Kitajske. Posebej so me zanimali ideološki koncepti socializma in komunizma, stranka na oblasti, njena vloga, vpliv in porazdelitev moči glede na politični sistem ter glede na njeno organizacijsko razdelitev stranke. Na podlagi opravljene analize in interpretacije rezultatov sem prišla do naslednjih teoretičnih zaključkov.

S teoretično- analitičnega vidika so se potrdile ugotovitve o komunistični in socialistični ideologiji Kitajske. Socializem in komunizem sta ideološka koncepta, med katerima ni jasne ločnice, vendar je zaznati močno ideološko izoblikovanost. Ideološki aparati (konkretno politični sistem s stranko) je realizacija ideologije in obratno ter prispevajo k reprodukciji proizvodnih razmerij, kot velja po marksistični teoriji države. Kitajski komunizem je različica ruskega (boljševiškega) komunizma z ustanovitvijo komunistične partije. Z vpeljavo marksizma-leninizma je bil vpeljan tudi koncept razrednega boja. Vzpostavil se je močan centralni nadzor, lokalni kadri in uradniki pa so postali vezani na politike centralne oblasti. Koncept države kot nedeljive politične-kulturne enote je ostal. Še sedaj je prisotna ideološka ortodoksnost, ki daje eliti moralno avtoriteto, po drugi strani množica vdano sprejema vrednote uradne ideologije in sledi vodstvu. Pri tem sistem vodi politična elita hegemonistične komunistične stranke, in opravičuje monopol partije ter legitimira njeno nalogo 'graditve socializma'. Nadaljno, ideologija komunizma po kitajsko opravičuje politični red, določa cilje države, zagotavlja vrednote, na katerih temelji elita, in uravnoveša različne družbene interese (isto je bilo v cesarskem redu). Ideologija tudi krepi solidarnost med člani stranke in moč voditeljev.

Z ekonomskimi in političnimi sprememba je Kitajska uradno sprejela socializem s kitajskimi posebnostmi kot vodilo svojega delovanja in razvoja. Kitajska je socialistična država z diktaturo proletariata, ki jo vodi delavski razred, in temelji na zavezništvu (oziroma združevanju) razreda delavcev ter kmetov in na socialistični principih (»tisti, ki ne dela, naj ne je« in »vsak po svojih zmožnostih, vsak s svojim delom«). Ideološki okvir marksizma-leninizma je posledično povzročil nastanek ostalih ideologij- miselnost Mao Zedonga, teorija Deng Xiaopinga. Vrsti političnih ideologij se pridružuje koncept teorije »treh predstavniških vlog« (razvoj proizvodnih sil, napredna kultura, interesi prevladujočega razreda) in socializem s kitajskimi posebnostmi (teorija o socialističnem tržnem sistemu), ki je dejansko Deng Xioapingova ekonomska teorija in nov tip sodobnega

marksizma oblikovanega po kitajskih razmerah in posebnostih, po katerem je klicalo opešano gospodarstvo. Reformne socialistične politike, ki jih je oblikovala partija so ohranile prioriteto nalogo socializma (na primarni stopnji razvoja) in z njim partije ter države, ter poudarjale razvoj proizvodnih sil in socialistično modernizacijo.

Politični sistem Kitajske je osredotočen na vodilno vlogo KPK, ki prodira na vsa politična področja znotraj države zaradi nadzora, ki ga ima v partijsko-državni mreži (državni svet, ki se ukvarja s vsakodneвно problematiko je direktno pod kontrolo komunistične partije), kjer se partija preko svojih »celic« in podružnic (dejansko so to organizacije na različnih ravneh ali osnovne enote, ki opravljajo vso partijsko delo) povezuje z državo. Vsaka razdelitev akterjev in organizacij stranke na več posameznih delov pripelje celo do vzpostavitve medsebojnih odnosov. Hierarhija v partiji in njena moč stabilizira položaj komunistične partije v političnem sistemu. Pri tem so dejavniki moči partije procesi v stranki, formalne porazdelitve funkcij in pristojnosti med organi in deli stranke. Neizogibno je tudi, da partija upravlja državni sektor in privatni sektor, ker je enopartijska država, zato je vse pomembne vire nadzoruje javna oblast in, kjer je vsa politična moč v rokah strankarskih voditeljev. Temeljne naloge ali cilji, za katere se zavzema kitajska država in partija so modernizacija, socializem s kitajskimi posebnostmi, zvestoba socializmu, reforme, tržni sistem ekonomije, pravna ureditev, skratka *demokratska socialistična država z visokim kulturnim napredkom* po partijski liniji. Kitajski socializem ne pozna egalitarnosti. Z zapisom koncepta »socializma s tržno ekonomijo« v statut KPK in njene začetne stopnje socializma je vendarle močna avtoritarna država pod vodstvom KPK omogočila hiter gospodarski razvoj, gospodarska reforma pa ustvarila močan in bogat narod.

Stranke tudi oblikujejo politični sistem oz. sistem moči. Na Kitajskem je edina resnična oblast (glede na ostale t.i. demokratične stranke) je v rokah KPK, za katero je bil po marksizmu značilen boj za oblast, sedaj pa je usmerjena v napredek in izvaja politiko reform. Ukrepi za zmanjšanje politične moči stranke so lahko edinole preprečitev korupcije in vzpostavitev učinkovitega pravnega reda. Politični sistem Kitajske ostaja enopartijski, nadzoruje javno življenje, kar že poudarja Statut KPK. Brez dvoma je okolje še vedno avtoritarno. Cilji države so v skladu z uradno doktrino so določeni po partijsko- državni liniji. Partijska država ima tudi neomejene pravice v svojih postopkih in delovanju, ki so uradno pooblašene v partijski ustavi. Najpomembnejše politične odločitve oblikujeta država in partija in to že od nekdanj. Partijska ustave s partijsko disciplino zapoveduje

svojim članom, da izpolnjujejo odločitve partije, njeno delo in naloge, ki jim jih nalaga partija, ter upoštevajo samo disciplino stranke in zakone države.

Oblast resnično izvajajo partijski funkcionarji na posameznem nivoju organizacij, čeprav centralno partijsko vodstvo počasi prenaša moč na nižje ravni vlade (oblasti). Struktura partije na provincialnem nivoju je sorodna centralni strukturi, ampak je manjšega obsega, in za strukturo okrožja velja prav podobno. Razlogi za legitimnost in obstoj KPK se nahajajo v stranki sami in njenem organizacijskem sistemu, oziraje se na to, kateri organi, institucije ali organizacije imajo največjo moč pri oblikovanju politik in odločitev znotraj političnega enopartijskega sistema. Država je velika, z obsežno populacijo, in v skladu z upravno razdelitvijo je partija notranje urejena in strukturirana ter podrejena demokratičnemu centralizmu. Ureditev stranke je dokaj centralizirana in disciplinirana glede na splošna pravila stranke; moč, ki je pogojena s posamezno funkcijo in upravljanjem nalog ter nazivom posamezne funkcije, poteka od zgoraj navzdol in se zmanjšuje od vrha navzdol. Čeprav je moč centralizirana, vlada ravnotežje med političnimi spodbudami centra in provinc. Partija je organizacija na več nivojih (državni, regionalni in lokalni ravni). Teritorialna penetracija bi lahko bila vzorec njenega organizacijskega razvoja.

Načelo demokratičnega centralizma torej ustvarja hierarhično obliko organizacije (partije) v obliki piramide. Teoretično, vrh piramide zasega centralni komite partije, ali njegov centralni komite, ki prevzema funkcije kongresa, kadar kongres ne zaseda. Statut partije navaja hierarhijo oblasti, ki zavezuje posameznega člana k vladanju od zgoraj navzdol, kjer je vrh Centralni komite, drugače imenovan Politbiro (ki se voli na prvem plenumu CK). Moč posedujejo osrednje organizacije KPK. Komunistično partijo Kitajske vodi centralni komite (izvoli ga Državni ljudski kongres partije na 1. plenumu oziroma plenarni seji) in njegov Politbiro, ki imata dejansko oblast v državi, torej avtoriteto nadzora. Pri tem predstavlja največjo politično moč in najvišjo oblast Stalni komite Politbiroja KPK. Le statutarno gledano je kongres stranke najvišja oblast (avtoriteta) in organ odločanja. CK pa ima pooblastilo o oblikovanju politik širšega pomena (državnega pomena). Na drugi strani je vojaška komisija centralnega partijskega kongresa telo, ki nadzira organizacijske povezave med partijo in vojsko, usmerja politične odločitve in politične dejavnosti ter ukrepe (npr. Tianmenci incident) CK. Partijske organizacije različnih področij lahko sicer podajo Centralnemu komiteju mnenje o politikah, toda nimajo pravice odločanja in seznanjanja javnosti o politikah. Osrednje, lokalne organizacije in organizacije na osnovni ravni se redno pogovarjajo in preiskujejo delo partije na vseh družbenih področjih in pozorno preučujejo razvoj ideologije in politike v partiji in zunaj nje.

Koncentracija moči je hkrati v rokah sposobnih posameznikov, in v tradicionalni Kitajski je formalno oblast pripadala vrhovnemu cesarju (vladarju). Kitajski politični sistem je bil deležen pobud za spremembo politično administrativnega sistema. Problemi ostajajo, kajti spodbujati partijo ni v stilu samega vodstva partije in njihovega prepričanja, da partija vodi vse. Politična reforma je mogoča le vzporedno z ekonomskim razvojem. V državi se je odrazil tudi proces institucionalizacije, ki ni bil preveč uspešen. Reforme so dostikrat personificirane, kajti vrhovni voditelj je tisti, ki legitimira politiko. Vpliv in moč stranke je zaznati povsod, politično in družbeno. Samo stranko po poročanju medijev spremlja marsikatera želja po spremembah, kot na primer prilagoditev določenim dogodkom in razmeram, izboljšanje lastnega sistema in načina vodenja, imeti večjo moč pri raznih političnih vlogah ter tesnejše sodelovanje z nekomunističnimi strankami, da si bo pridobila več zaupanja pri ljudeh (navkljub visokem deležu članstva). V čem se torej komunistična stranka razlikuje od cesarske elite, če sta obe ideološko usmerjeni k izkoriščanju množic? Razlika naj bi bila, da sedanja ideologija kot vodilo delovanja poudarja vrlino navadnih ljudi in njihovo vlogo v družbi, ki naj bi bila zato bolj človeška.

7. LITERATURA

- Althusser, Louis, Etienne Balibar, Pierre Macherey, Michel Pecheux (1980, 1976, 1977): Ideologija in estetski učinek. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Benewick, Robert, (1995,1999): »The Tiananmen Crackdown and its Legacy.« V: Benewick, Robert, Paul Wingrove (ur.): China in the 1990s. Revised edition. Macmillan Press Ltd, London, str. 5- 20.
- Breslin, Shaun (1999): »Centre and Province in China«. V: Benewick, Robert, Paul Wingrove (ur.): China in the 1990s. Revised edition. Macmillan Press Ltd, London, str. 63-72.
- Bertsch, Gary K., Thomas W. Ganschow (1976): Comparative Communism. The Soviet, Chinese, and Yugoslav Models. W.H. Freeman and Company, San Francisco.
- Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez, Monika Kalin-Golob (2002): Navodila za pisanje: seminarske naloge in diplomatska dela. Druga izdaja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- China 2002 (2002). New Star Publishers, Beijing.
- Dell Porta, Donatella (2003): Temelji politične znanosti. Založba Sophia, Ljubljana.
- Deng, Xiaoping (1987): Fundamental Issues in Present – Day China. Foreign Languages Press, Beijing.
- Documents of the 16th National Congress of the Communist Party of China (2002). Foreign Language Press, Beijing.
- Eatwell Roger, Anthony Wright (1993): Contemporary Political ideologies. Printer publishers, London.
- Femia, Joseph (1993): »Marksism and Communism«.V: Eatwell, Roger, Anthony Wright (ur.): Contemporary Political Ideologies. Printer Publishers, London, str. 100- 126.
- Ferfila, Bogomil, Polonca Kovač (2000): Javne politike in javna ekonomija. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Fink- Hafner, Danica (2001): Politične stranke. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Grad, Franc, Igor Kaučič, Ciril Ribičič, Ivan Kristan (1996): Državna ureditev Slovenije. ČZ Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
- Harper Damian, Marie Cambon, Katja Gaskell, Thomas Huhti, Bradley Mayhew, Korina Miller, Mielikki Org (1984, 2002): China. 8th edition. Lonely Planet Publications Pty Ltd, Victoria.

- Hofneinz, Roy Jr. (1981): »The Chinese' s Republic«. V: Deutsch Karl W., Jorge I. Dominguez, Hugh Heclo (ur.): Comparative Government. Politics of Industrialized and Developing Nations. Harvard University, Houghton Mifflin Company, Harvard, str. 317-337.
- Krašovec, Alenka (2000): Moč v političnih strankah. Odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Kristan, Ivan, Ciril Ribičič, Franc Grad, Igor Kaučič (1994): Državna ureditev Slovenije. ČZ Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
- Lam, Willy Wo- Lap (1995): China after Deng Xiaoping. The power struggle in Beijing since Tiananmen. John Wiley&Sons, Singapore.
- Leksikon Cankarjeve založbe (1973). Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Leksikon Cankarjeve založbe (1973, 1994). 3. izdaja. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Li, Tieying (1999): »The formation and Main Breakthrouhs of tehe Teory of a Socialist Market Economy.« V: Li, Xinda (ur.): Social Sciences in China, Vol. XX, No.4. Social Sciences in China Press, Beijing, str. 5- 25.
- Long, Simon (1999): »Leadership Politics since 1989«. V: Benewick, Robert, Paul Wingrove (ur.): China in the 1990's. Revised edition. Macmillan Press, London, str. 51- 62.
- Lubman, S. B. (2001): »Chinese Law«. V: Smelser, Neil J., Paul B. Balts (ur.): International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. Volume 3. Elsevier Science Ltd., Oxford, str. 1739- 1743.
- Mackerras, Colin, Amanda Yorke (1991): The Cambridge Handbook of Contemporary China. Cambridge University Press, Cambridge.
- Macridis, Roy C. (1992): Foreign Policy in The World Politics. Eighth edition. Prentice – Hall Inc., New Yersey.
- Nathan, Andrew J., Tianjian Shi, Helena V. S. Ho (1997): China' s transition. Columbia University Press, New York.
- Prunk, Janko (1992): Slovenski narodni vzpon. Narodna politika (1768- 1992). DZS, Ljubljana.
- Pye, Lucian W. (1985,1995): Asian Power and politics. The Cultural Dimensions of Authority. Sixth Printing. First printing. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London.
- Rošker, Jana S. (2000): »Propaganda državne ideologije na Kitajskem-primerjava tradicionalnega in sodobnega razvoja«. V: S.E.D, Glasnik slovenskega etnološkega društva, let. 40, št- 1/ 2. SO-RA, Ljubljana.

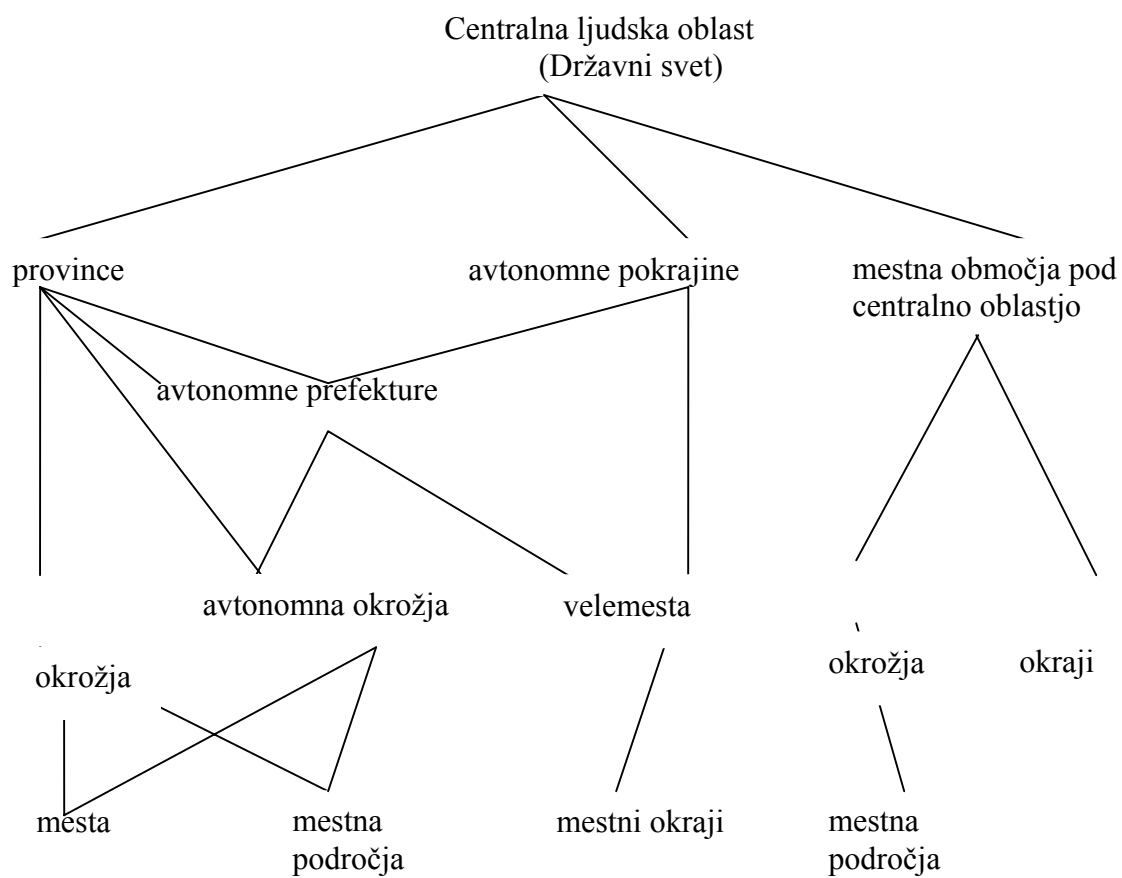
- Saich, Tony (1995, 1999): »China's Political Structure.« V: Benewick, Robert, Paul Wingrove (ur.): China in the 1990's. Revised edition. Macmillan Press, London, str. 34- 50.
- Saje, Mitja (1999): »Deng Xiaoping in njegov vpliv na politiko ter reforme sodobne Kitajske«. Azijske in afriške študije III, 1-2, str. 51- 75.
- Sangren, P. S. (2001): »China: Socialcultural Aspects«. V: Smelser, Neil J., Paul B. Balts (ur.): International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences. Volume 3. Elsevier Science Ltd, Oxford, str. 1733- 1738.
- Scruton, Roger (1982): A dictionary of political thought. Pan Books, The Macmillan Press, London.
- Selected Documents of the 15th CPC National Congress (1997). Xinxing chuban chushe, New Star Publishers, Beijing.
- Starr, John Bryan (1997, 2001): Understanding China, A guide to China's economy, history, and Political Structure. Second edition. Profile Books Ltd, London.
- The Constitution of The People's Republic of China (1978). Foreign Language Press, Beijing.
- Vincent, Andrew (1992, 1995): Modern political ideologies. Second edition. Blackwell Publishers Ltd, Oxford in Cambridge.
- Wesson, Robert G. (1978): Communism and Communist Systems. Prentice- Hall Inc., New Jersey.
- White, Gordon (1995, 1999): » The decline of Ideocracy«. V: Benewick, Robert, Paul Wingrove(ur.): China in the 1990's. Revised edition. Macmillan Press, London, str. 21- 33.
- Womack, Brantly, James R. Townsend (1991): »Politics in China«. V: Almond, Gabriel A. (ur.): Comparative Politics Today. A world view. 5th edition.
- Yang, Chuigui (2001): »Deng Xiaoping Theory and the Historical Destiny of Socialism«. V: Li Xinda (ur.), Social Sciences in China, Vol. XXII, No. 1. Social Sciences in China Press, Beijing, str. 30- 47.
- Zhongguo gongchandang zhengcheng (izg. Žunguo gunčandan žančen). Statut Komunistične stranke Kitajske (2002). Renmin chubanshe, Peking.
- Zhonghuo renmin gongheguo xianfa (izg. Žunguo renmin gunheguo šienfa). Ustava Ljudske republike Kitajske (2002). Falu chubanshe, Peking.

INTERNETNI VIRI:

- (2003):China's political system. Dostopno preko <http://www.china.org.cn/english/Political/25060.htm> (24.10.2003)

8. PRILOGA

Tabela 1.1: Ravni oblasti pod centralno ljudsko oblastjo

Vir: Mackerras, Yorke (1991: 68)

